

บทที่ 3 ประเทศเม็กซิโก บทนำ

เม็กซิโกเป็นประเทศตั้งอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 1,969,368 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นที่ 3 รองลงมาจากบราซิลและอาร์เจนตินา¹ มีประชากรประมาณ 69,400,000 คน (ค.ศ. 1981) ประกอบด้วยลูกผสมประมาณ 55% ชาวพื้นเมืองประมาณ 29% และชาวผิวขาวประมาณ 21% ภาษาสเปนเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาของชาวพื้นเมืองเป็นภาษาที่ 2 ส่วนศาสนา ได้แก่ศาสนาได้แก่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีผู้นับถือประมาณ 89% ของพลเมืองทั้งหมด ประมาณ 3.6% นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ ที่เหลือเป็นศาสนาอื่น ๆ พื้นที่ทางเหนือติดต่อกับสหรัฐอเมริกาโดยมีแม่น้ำริโอ กรังเด เป็นเส้นแบ่งเขตแดนส่วนหนึ่ง ทางใต้ติดต่อกับกัวเตมาลาและเบลิซ ภูมิประเทศทางด้านขวาและด้านซ้ายเป็นเทือกเขา ทางทิศตะวันออก ได้แก่ เทือกเขาเซียร์รา มาเตร โอเรียนทัล มีความยาวประมาณ 1,600 กิโลเมตร ทอดตัวลงมาจากทางตอนใต้ของแม่น้ำริโอ กรังเด ถึงอ่าวเม็กซิโก ส่วนทางด้านซ้าย ได้แก่ เทือกเขาเซียร์รา มาเตร ออกซิเดนทัล ทอดตัวลงมาจากตอนใต้ของมลรัฐออริโซนา ขนานกับมหาสมุทรแปซิฟิก เม็กซิโกมียอดเขาที่สูง ๆ ถึง 3 ลูกด้วยกัน ได้แก่ ยอดเขาโอริซาบา (18,701 ฟุต) ยอดเขาโปโปคาเตเปตล์ (17,887 ฟุต) และยอดเขาอิซตาซิอวาลล์ (17,342 ฟุต) เม็กซิโกตั้งอยู่ในเขตร้อน แต่อุณหภูมิแตกต่างกันไปตามความสูงต่ำของพื้นที่ ทางตอนกลางของประเทศเป็นที่ราบสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง 6,000-9,000 ฟุต ดินแดนแถบนี้จึงมีอากาศหนาวจัดแถบหุบเขาและที่ราบลุ่มอากาศอบอุ่น และร้อนจนถึงร้อนจัดตามชายฝั่งมหาสมุทรและบริเวณคาบสมุทรเตอวานเตเปคทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ ทองคำ แร่เงิน ตะกั่ว น้ำมันปิโตรเลียม ทองแดง และดีบุก พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวโพด เม็กซิโกมีรูปแบบการปกครองในระบอบสาธารณรัฐ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 31 รัฐ และ 1 รัฐบาลสหพันธรัฐ (Federal District) เม็กซิโก ซิตี้ เป็นเมืองหลวง เมืองใหญ่ ๆ ที่มีประชากรมาก เช่น เม็กซิโก ซิตี้ ก็มีเมืองกวาดาลาฮารา มอนเตออร์เรย์ ซืออิตัด ฮัวเรซ และบัวลา ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน (ค.ศ. 1983) ได้แก่ มิเกล เดอ ลา มาดริด ได้รับเลือกตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1982 เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำใกล้จะล้มละลาย มีหนี้สินมากที่สุดในบรรดาประเทศโลกที่ 3² คือประมาณ 83,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน

¹ บราซิลมีพื้นที่ประมาณ 8,515,518 ตารางกิโลเมตร และอาร์เจนตินาประมาณ 2,778,412 ตารางกิโลเมตร
² สยามรัฐ, 27 เมษายน 2526.

การปฏิวัติเม็กซิโก (ค.ศ.1910-1920)

ก่อนการเลือกตั้งปี ค.ศ.1910 มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่เลวร้ายเกิดขึ้น ได้แก่ การเดินขบวนของชาวไร่ชาวนา การประท้วงของกรรมกร การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการบริหารประเทศของดิแอส โดย ริคาร์โด ฟลอเรส มากอน อดีตนักหนังสือพิมพ์ นักปฏิวัติ นักการเมือง ผู้ก่อตั้ง “พรรคเสรีนิยมใหม่” ซึ่งกำลังลี้ภัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา และการประกาศลงสมัครเลือกตั้งในตำแหน่งรองประธานาธิบดี ของนายพลเบอร์นาโด เรเยส ผู้ว่าการรัฐนิวโว ลีออน ผู้มีความคิดเป็นปฏิปักษ์กับพวกเซียนติฟิโกส และมีชื่อเสียงจากนโยบายการปกครองแบบเผด็จการ แต่มีแนวโน้มไปทางปฏิรูปมากกว่าเผด็จการขจัด ทั้งนี้เพื่อรอการก้าวสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากดิแอส ซึ่งขณะนั้นอายุได้ 80 ปี และในปี ค.ศ.1909 เรเยสเดินทางมาการเมืองด้วยการสนับสนุนให้ทุนแก่ อังเดร โมตินา เอนริเกซ อาชีพนักกฎหมาย ออกหนังสือ *The Great National Problems* วิพากษ์วิจารณ์นโยบายปฏิรูปการเกษตรของดิแอส และเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดินใหม่

ความวุ่นวายทางการเมืองดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ดิแอสให้สัมภาษณ์แก่ เจมส์ คิลแมน นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันเมื่อ 2 ปีก่อนหน้านั้นว่า “พร้อมที่จะให้เม็กซิโกเป็นประชาธิปไตย และพร้อมที่จะให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ตามกฎหมาย” คำสัมภาษณ์ของดิแอส ทำให้ฟรานซิสโก อี มาเดโร (ค.ศ.1873-1913) นักธุรกิจเจ้าของที่ดินและกิจการหลายแห่ง³ จากรัฐโคอาวิลา และหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านผู้มีแนวความคิดว่า “ประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะยุติความแตกแยกของสังคมภายในประเทศได้” ความคิดดังกล่าวปรากฏในหนังสือ *The Presidential Succession 1910* ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ.1908 ประกาศลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีในระยะแรก ๆ ดิแอสเห็นว่ามาเดโรเป็นคู่แข่งการเมืองที่ไม่น่ากลัว แต่จากการปราศรัยหาเสียงแต่ละครั้งที่มีส่วนใหญ่มุ่งโจมตีการปกครองเผด็จการของดิแอสทำให้มาเดโรมีชื่อเสียงขึ้น เป็นเหตุให้ในเดือนมิถุนายน ดิแอสสั่งจับมาเดโรพร้อมสมัครพรรคพวกในข้อหาสังขุมกำลังเพื่อก่อการกบฏ เป็นเหตุให้ในการเลือกตั้งเดือนกันยายน ค.ศ.1910 ดิแอส และรามอน คอร์รัล ได้รับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีตามลำดับ ด้วยคะแนนเสียงท่วมท้นและเกือบเป็นเอกฉันท์

เมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลง ดิแอสปลดปล่อยมาเดโรให้เป็นอิสระ มาเดโรด้วยความคิดที่ว่า “เผด็จการไม่อาจถูกกำจัดได้ด้วยสันติวิธี” ในวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ.1910 หลบหนีข้ามแดนไปเท็กซัส ประกาศแผนการชาน ลูอิส ไปโตซี เรียกร้องให้ยกเลิกการเลือกตั้งและให้ประกาศเป็น

³ Keen and Wasserman op cit., p.269.

กองโจรปฏิวัติภายใต้การนำของเอมิลีโอโน ซาปาตา ต่อสู้กับรัฐบาลในระหว่างปี ค.ศ. 1910-1920 เพื่อเรียกร้อง "ที่ดินและเสรีภาพ"

โมฆะ ให้ประชาชนก่อการจลาจลและแต่งตั้งตนเองเป็นประธานาธิบดีเฉพาะกาลแห่งเม็กซิโก พร้อมคำมั่นสัญญาว่าจะจัดให้มีการเลือกตั้งเสรีและยินดีมอบตำแหน่งดังกล่าวให้แก่ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนต่อไป ข้อเรียกร้องของมาเดโรจากเท็กซัสได้รับการขานตอบในเม็กซิโก มีการเดินขบวนสนับสนุนจากชาวไร่ชาวนา แต่เหตุการณ์ยังไม่รุนแรงพอที่จะล้มรัฐบาลดิแอซได้ เมื่อมาเดโรเดินทางกลับเม็กซิโกเพื่อทำการปฏิวัติ พบกับความล้มเหลวอีกครั้ง เพราะผู้ที่มาร่วมขบวนการปฏิวัติของเขามีเพียง 25 คน อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในเม็กซิโกมีส่วนช่วยให้แผนการโค่นล้มดิแอซเป็นผลสำเร็จ ทางตอนเหนือในรัฐชิวาว่า มีกบฏของขบวนการชาวไร่ชาวนาภายใต้การนำของปาสควอล โอโรซโก และปานโจ วิทยา หรือ ฟรานซิสโก วิทยา (ค.ศ.1877-1923) จอมโจร ผู้ร้ายผู้ดี ผู้ปล้นคนมั่งมีมาให้คนจน สาเหตุของกบฏครั้งนี้เกิดมาจากความไม่พอใจต่อการปกครองอย่างเผด็จการของตระกูลเทอร์ราซัสและครีล ผู้เป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ของรัฐ ในปี ค.ศ.1910 กองกำลังของวิทยากรอบครองดินแดนทางเหนือเกือบทั้งหมดจากฝ่ายรัฐบาลไว้ในนามของมาเดโร

ความวุ่นวายจลาจลอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดทางตอนใต้ในรัฐโมเรโลส สาเหตุมาจากการที่ชาวพื้นเมืองถูกบุกรุกยึดที่ดินทำกินจากพวกฮาวเซนดาโดสเพื่อทำการเพาะปลูกไร่ฮ้อย เอมีเลียโน ซาปาตา (ค.ศ.1879-1919) นักปฏิวัติสังคมนิยมชาวพื้นเมือง ผู้เลื่อมใสนโยบายปฏิรูปที่ดินของมาเดโร ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1911 ก่อการกบฏ นำกองทัพชาวพื้นเมืองเข้ายึดเมืองกุตุลลา และเส้นทางรถไฟสายสำคัญ ๑ ทางตอนใต้ไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันทางตอนเหนือกองทัพภายใต้การนำของปาสควอล โอโรซโก และปานโจ วิทยา ยึดได้เมืองซีอูตัต ฮัวเรซ โดยปราศจากการต่อต้านจากกองทหารรัฐบาล ในวันที่ 25 พฤษภาคม ปีเดียวกันนั้นเองดิแอซลาออกจากตำแหน่งและเดินทางลี้ภัยไปยุโรป ปล่อยให้ฟรานซิสโก ลีออน เดอ ลา บาร์รา เอกอัครราชทูตเม็กซิกันประจำสหรัฐอเมริกา ขึ้นรักษาการแทน

ฟรานซิสโก ไอ มาเดโร (ค.ศ.1911-1913)

มาเดโรเดินทางกลับเม็กซิโกอย่างผู้ชนะ ในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ.1911 เอดิซ โอนเนสซี กล่าวถึงความนิยมของประชาชนชาวเม็กซิกันต่อการกลับมาของมาเดโร ในฐานะวีรบุรุษ ผู้นำประชาธิปไตยคืนมาให้แก่เม็กซิโกว่า “ไม่เคยมีนักปฏิวัติคนใดของเม็กซิโก แม้แต่เบนโต ฮัวเรซ ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นเท่า ไม่ว่าจะไปปรากฏตัวที่ใดจากเหนือจรดใต้ ประชาชน

ต่างเข้าชื่นชมบารมีดุจดั่งพระเจ้า”⁴ แต่ในวงการรัฐบาล ประธานาธิบดีเฉพาะกาล เดอ ลา บาร์รา ไม่มีความคิดเช่นนั้น ลีอง เดอ ลา บาร์รา เป็นคนของดิแอสมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครองเม็กซิโกในรัฐบาลของดิแอสมากกว่ามาเดโร อีกประการหนึ่งการลาออกจากตำแหน่งของดิแอสถูกมองว่าเป็นมาตรการเพื่อลดความตึงเครียด และเพื่อให้รัฐบาลมีเวลาเพียงพอในการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะกลับมาใช้อำนาจอย่างเดิม ด้วยเหตุนี้แม็ดดิแอสผู้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นเผด็จการจะจากไป แต่อิทธิพลของดิแอสในวงการรัฐบาลรวมทั้งในกองทัพยังคงมีอยู่ ปัญหาด่าง ๆ จึงไม่มีการแก้ไข นอกจากนี้รัฐบาลของ ลีอง เดอ ลา บาร์รา ยังดำเนินการลดบทบาทของกองทัพปฏิวัติลง เช่น ส่งกองทัพรัฐบาลเข้าปราบปรามกองกำลังของชาปาตาที่กำลังยึดที่ดินและแจกจ่ายให้แก่คนจนอยู่ในรัฐโมเรโลส ความล้มเหลวของมาเดโรในการเจรจาประนีประนอมระหว่างกองทัพรัฐบาลกับกองกำลังของชาปาตา ทำให้ชื่อเสียงของมาเดโรตกต่ำในหมู่ทหาร ปฏิกริยา อย่างไรก็ดี การเลือกตั้งในเดือนตุลาคม ค.ศ.1911 มาเดโร และโฮเซ มารีอา ปิโน อ้าวเรซ ได้รับเลือกในตำแหน่งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีตามลำดับ

การปกครองประเทศของมาเดโรไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ชื่อเสียงในฐานะ “ผู้นำประชาธิปไตยกลับคืนมาให้แก่ปวงชน” ไม่มีส่วนช่วยมาเดโรมากนักในเรื่องนี้ อีกทั้งหลักการประชาธิปไตย⁵ ที่มาเดโรนำมาแก้ไขปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากจะไม่ใช่นิวทางใหม่แล้วยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาลังคมของเม็กซิโกที่ค้างค้ำมาเป็นเวลากว่า 40 ปีได้ มาเดโรผิดสัญญาที่ให้ไว้ตามแผนการ ซาน ลูอิส โบโตซิ ไม่มีการปฏิรูปที่ดินทำกิน ไม่มีการกำจัดอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจตามความต้องการของชนชั้นกลาง จากแผนการปฏิรูปสังคมของมาเดโร โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่เจ้าของที่ดินและพวกเขียนตีฟิโกส ทำให้ความหวังของชาวเม็กซิกันที่ต้องการสภาพการดำรงชีวิตที่ดีกว่ามีมากขึ้น แต่เมื่อแผนการทุกอย่างล้มเหลว ความหวังอย่าง “ลม ๆ แล้ง” ของชาวไร่ชาวนากลายเป็นอาวูรประหัตประหารมาเดโรในที่สุด

⁴ Edith O'Shaughnessey *Intimate Pages of Mexican History* (New York, 1920) pp.149-153.

⁵ ประชาธิปไตยทางการเมืองตามความคิดของมาเดโรหมายถึงการให้สิทธิให้เสียงแก่ประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็น แต่อำนาจการตัดสินใจยังคงเป็นของชนชั้นสูง ในแผนการซาน ลูอิส โบโตซิ มาเดโร กล่าวว่า “หัวหน้าพรรคการเมืองที่เลือกมาจากนักปกครองซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ ควรเป็นผู้ตัดสินใจและใช้อำนาจนั้นโดยตรง ส่วนผู้ไว้การศึกษาและชนชั้นต่ำควรใช้อำนาจนั้นทางอ้อม” ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มาเดโรอนุญาตให้กรรมการจัดตั้งสหพันธ์แรงงานและที่ทำการของสหพันธ์ในเม็กซิโกซิตี (Casa del Obrero Mundial) และให้มีสิทธิชุมนุมประท้วง แต่สำหรับการปฏิรูปการเกษตร มาเดโร ให้รัฐตั้งหน่วยงานจัดซื้อที่ดินเอกชนและปรับปรุงที่ดินของรัฐมาแจกจ่ายให้กับชาวไร่ชาวนา

อัลวาโร โอบregon ปานโจ วิญา และ จอห์น เจ เพอร์ซิง พบกันที่ชายแดนแห่งหนึ่ง เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1914

ในด้านส่วนตัว มาเดโรมีบุคลิกที่ไม่น่าเลื่อมใส ขาดประสบการณ์ทางการเมืองเล่นพรรคเล่นพวก ที่สำคัญ ได้แก่ กัสตาโว มาเดโร น้องชายร่วมสายโลหิต ผู้ใช้อิทธิพลของพี่ชายสร้างความร่ำรวยจากกิจการเหมืองแร่ให้แก่ตนเอง ความประพฤติดังกล่าวของมาเดโร ทำให้ถูกมองไปว่าแท้จริงก็คือตัวแทนของเจ้าขุนมูลนาย เป็นการทรยศต่อชาวเม็กซิกันและต่อนโยบายที่ประกาศไว้แต่แรกนั่นเอง

เพียงเดือนเดียวที่มาเดโรเข้ารับตำแหน่ง ในรัฐโมเรโลสเมื่อมาเดโรปฏิเสธข้อเรียกร้องที่ให้การปฏิรูปที่ดิน อีกทั้งประกาศให้กองทัพฆาปาดาวางอาวุธ ในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ.1911 ฆาปาดาก่อการกบฏพร้อมกับประกาศนโยบายปฏิรูปที่ดินของตนเองขึ้นในแผนอายาลามี่ใจความสำคัญว่า “ที่ดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำที่ถูกพวกฮาเซนดาโดส เซียนตีฟิโกส หรือนายทุนอื่น ๆ ในรัฐบาลเก่ายึดไปด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ถือเป็นโมฆะ และให้คืนแก่ชาวไร่ชาวนาผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เดิม” โครงการของฆาปาด่าไม่เพียงแต่ได้รับความเห็นชอบในรัฐโมเรโลส หากแต่ขยายไปทั่วรัฐทางใต้และตอนกลางของประเทศ มาเดโรดำเนินรอยตามลือองเดอ ลา บาร์รา ส่งกองทัพเข้าปราบแต่ผลที่ได้รับก็คือแม้รัฐโมเรโลสถูกทำลายย่อยยับ แต่ไม่อาจทำลายกองทัพกบฏชาวพื้นเมืองที่เป็นชาวไร่ชาวนาของฆาปาด่าได้

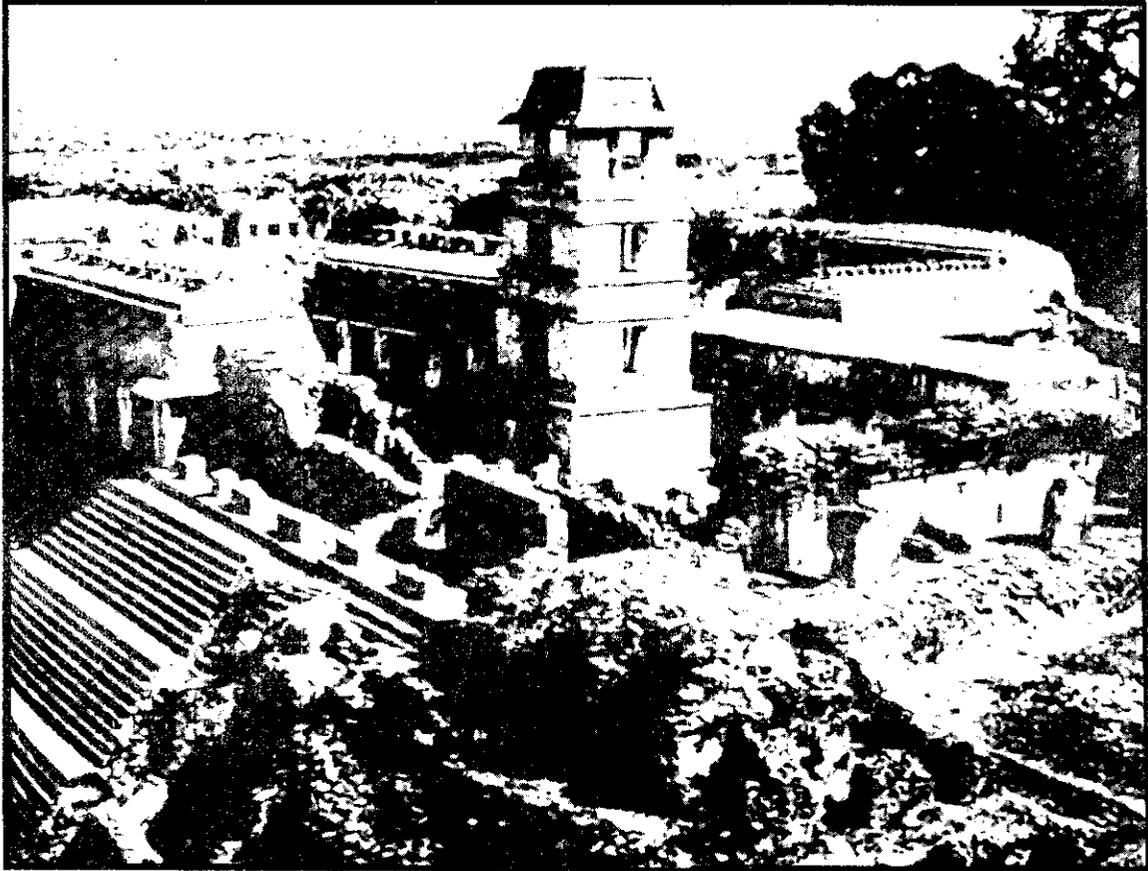
ผลจากการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดทำให้มาเดโรตกอยู่ในฐานะลำบาก ผู้นำชาวไร่ชาวนาที่เคยให้การสนับสนุนเช่นฆาปาด่าเปลี่ยนท่าทีไป ทั้งนี้ นอกจากจะไม่พอใจในนโยบายปฏิรูปที่ดินของมาเดโรแล้วยังเกรงว่าการที่มาเดโรให้สิทธิให้เสียงแก่สหภาพแรงงาน อีกทั้งความพยายามเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองของเม็กซิโกไปสู่สังคมประชาธิปไตยของชนชั้นกลางด้วยการให้เสรีภาพในการพูด ในการแสดงความคิดเห็น และการใช้ตัวบทกฎหมายเป็นแนวทางในการปกครอง เมื่อประกอบกับแรงกดดันจากชาวไร่ชาวนาและอิทธิพลจากลูอิส คาเบร่า นักต่อสู้เพื่อให้มีการปฏิรูปที่ดินของเม็กซิโกจะทำให้รัฐบาลของมาเดโรกลายเป็นรัฐบาลนิยมซ้ายไป

ในขณะที่กองทัพชาวไร่ชาวนากำลังดำเนินการต่อต้านมาเดโรอยู่ บรรดาข้าราชการในรัฐบาลเก่าของดิแอซ ซึ่งยังคงมีอิทธิพลเริ่มแผนก่อความมาเดโรในรัฐชิวาวา ปาสควาล โอโรซโก และวิญาจากแรงสนับสนุนของพวกอนุรักษนิยมและเจ้าของที่ดินตระกูลเทอร์ราซัส และคริสทีอ์ก่อการกบฏ แต่ถูกกองทัพรัฐบาลภายใต้การนำของนายพล วิกตอริโอโน เวตาปราบลงสำเร็จ ชัยชนะของมาเดโรต่อกองทัพฝ่ายกบฏทั้งโอโรซโก และฆาปาด่า ทำให้มาเดโรขาดพันธมิตรดั้งเดิมไป เสถียรภาพของรัฐบาลจึงตกอยู่ในมือของกองทัพและบรรดานายพลที่เป็น “นักฉวยโอกาสและปราศจากความจงรักภักดี”⁶ อย่างเช่นนายพลวิกตอริโอโน เวตา เป็นต้น

⁶ Bailey and Nasatir, op.cit., p.464.

ตลอดปี ค.ศ.1912 มาเดโรเผชิญกับปัญหาของพวกกบฏที่มีอยู่ทั่วไป เป็นต้นว่า การกบฏของชาวไร่ชาวนาในรัฐทางเหนือและทางใต้ การกบฏของเฟลิกซ์ ดิแอซ หลานชายของปอร์ฟิรีโอ ดิแอซ จากการสนับสนุนของศาสนา ยึดเมืองเวราครุซได้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง กบฏเหล่านั้นนำความเสื่อมและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมาให้แก่มาเดโร เมื่อประกอบกับการงดความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ตามข้อเท็จจริงที่ว่าแม้มาเดโรมีนโยบายให้การสนับสนุนและปกป้องการลงทุนของต่างชาติ เป็นผลให้กิจการค้าของต่างชาติครอบงำเศรษฐกิจของประเทศเกือบทั้งหมด สหรัฐอเมริกาเป็นประเภทหนึ่งที่น่าเงินลงทุนในกิจการน้ำมันอย่างป็นล่ำเป็นสันจนกลายเป็นประเทศที่นำเงินมาลงทุนมากที่สุดประเทศหนึ่ง แต่จากการรบที่ไม่จบสิ้นระหว่างทหาร ฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายกบฏที่ไม่เพียงแต่สร้างความหายนะให้แก่เศรษฐกิจของเม็กซิโกในส่วนรวมยังเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินชาวอเมริกันในเม็กซิโกด้วย เมื่อมาเดโรไม่อาจจัดหามาตรการตามคำร้องขอของรัฐบาลที่วอชิงตันได้ ชาวต่างชาติเริ่มต่อต้านมาเดโร เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 วอชิงตันส่งกองทหารตั้งมั่นแถวชายแดน พร้อมขู่ว่าจะปฏิบัติการแทรกแซงถ้ามาเดโรไม่สามารถจัดหามาตรการรักษาความปลอดภัยมาให้แก่ชาวอเมริกันได้ มาเดโรขาดที่พึ่ง นายพลที่เวดล้อมต่างก็เตรียมพร้อมเพื่อก่อการปฏิวัติ เพียงแต่รอเวลาที่ “สุกงอ” ของมาเดโรเท่านั้น

เวลาที่รอคอยมาถึงในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1913 กองกำลังกบฏส่วนหนึ่งจากกรมทหารรัฐบาลที่เมืองตากูบาญา ภายใต้การนำของเบอร์นาโด เรเยส และเฟลิกซ์ ดิแอซ ที่เพิ่งได้รับการช่วยเหลือให้หลบหนีมาจากคุก นำกำลังเข้ายึดบ้านพักประธานาธิบดี เรเยส เสียชีวิตในการต่อสู้ปล่อยให้ดิแอซเข้ายึดโบสถ์แห่งหนึ่งเป็นที่มั่น ในขณะที่เดียวกันนายพลวิกตอริอาโน เวตา ผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนก่อการปฏิวัติครั้งนี้เมื่อเห็นว่าฝ่ายกบฏเพลี่ยงพล้ำแก่ฝ่ายรัฐบาลส่งทหารเข้าซ้ำเติม เพื่อชะลอการสู้รบ เฮนรี เลน วิลสัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศเม็กซิโกเชิญดิแอซและเวตาพร้อมเจรจาดูโดยไม่มีผลของการเจรจา แต่ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ส่งหนังสือประท้วงการสู้รบต่อมาเดโร ติดตามด้วยอังกฤษเยอรมัน และสเปน ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ เมื่อการจลาจลตามท้องถนนไม่มีท่าทีว่าจะยุติลง วิลสันเรียกร้องให้มาเดโรนั่งโต๊ะเจรจากับฝ่ายกบฏโดยมีเงื่อนไขว่ามีฉะนั้นจะส่งกำลังทหารเข้าแทรกแซง ในวันเดียวกันนั้นเอง วิลสันเรียกประชุมคณะทูตในเม็กซิโก ผลจากการประชุมลงมติให้มาเดโรลาออก เมื่อเห็นว่าสถานการณ์เลวร้ายไปกว่าที่จะแก้ไข กัสตาโฆ มาเดโร น้องชายผู้ใกล้ชิดก็ถูกจับและเสียชีวิตไปแล้ว เม็กซิโกตลอดเวลาใน “เหตุการณ์ 10 วัน” (9-18 กุมภาพันธ์) สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินไปมาก ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ เมื่อได้รับคำขาดจากคณะทูตานุทูตมาเดโรและปิโน ชิวเรซ รองประธานาธิบดี

ปราสาทแห่งหนึ่งในเม็กซิโก สร้างบนวิหารโบราณของชาวพื้นเมืองเผ่ามายา

และเมื่อได้รับคำมั่นสัญญาว่าจะจัดให้เดินทางออกนอกประเทศอย่างปลอดภัย ประกาศลาออก จากตำแหน่ง อีก 4 วันต่อมาทั้ง 2 คน ถูกทหารของเวต่ายิงเสียชีวิตตามข้อกล่าวหาว่า “พยายาม หลบหนีจากที่คุมขัง”

การปกครองเผด็จการของวิกตอริอาโน เวตา (ค.ศ.1913-1914)

จากข้อตกลงที่ทำกันระหว่างวิกตอริอาโน เวตา (ค.ศ.1854-1916) และเฟลิกซ์ ดิแอส โดยมีเฮนรี เลน วิลสัน เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ข้อเท็จจริงปรากฏออกมาว่าทั้งคู่ตกลงกัน ในขณะที่ยัง ไม่มีการเลือกตั้งให้เวตาปกครองประเทศก่อน เมื่อมีการเลือกตั้งจึงให้ดิแอสดำรงตำแหน่ง แทน ในเดือนกุมภาพันธ์ เวตาขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเฉพาะกาลท่ามกลางความชื่นชมยินดี จากกลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งเป็นพรรคพวกเก่าของอดีตประธานาธิบดีดิแอส เวตาเคยใช้ชีวิตมาอย่าง โชกโชนตั้งแต่ในสมัยดิแอส มีชื่อเสียงในการปราบกบฏชาวพื้นเมือง มาในสมัยมาเดโรก็วนอยู่กับการปราบกบฏชาวไร่ชาวนาของซาปาตา เมื่อมาเป็นประธานาธิบดีเวตาจึงใช้เวลาทั้งหมดของเขา 17 เดือนในตำแหน่งพบปะสังสรรค์สนไมสรกับกลุ่มนายทหาร “ติดเหล้า” การตัดสินปัญหาข้อ ขัดแย้งมักใช้การลอบสังหารมากกว่าจะพึ่งขบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย และดูเหมือนว่าวิธีการ นี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปและเป็นวิธีการที่เปอร์ฟิรีโอ ดิแอส เคยใช้ได้ผลมาก่อน

เหมือนกับรัฐบาลที่แล้ว สหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูสำคัญต่อเวลา ประธานาธิบดีวูด โรว์ วิลสัน (ค.ศ.1913-1921) ผู้ได้รับเลือกตั้งเข้ามาใหม่ เป็นผู้มีความคิดแบบเสรีนิยม และไม่เห็น ด้วยกับการฆาตกรรมมาเดโรและซัวเรซ⁷ ที่เป็นไปตามคำแนะนำของเฮนรี เลน วิลสัน โดย เรียกขานให้เวตาลาออกจากตำแหน่งและถ้ามีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อนั้นสหรัฐอเมริกาจึงจะให้ความ ช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่เม็กซิโก เวตาตอบโต้ข้อเรียกร้องด้วยการจับสมาชิกรัฐสภา จำนวน 110 คน เข้าคุก แต่งตั้งนายทหารผู้เคยร่วมงานอย่างใกล้ชิดในตำแหน่งแทน และให้รัฐสภา เลือกตัวเขาเองเป็นประธานาธิบดี พร้อมกับนั้นกำจัดเฟลิกซ์ ดิแอส ด้วยการส่งไปเป็นทูตที่ ญี่ปุ่น ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1914 วูดโรว์ วิลสัน ประกาศงดให้การช่วยเหลือทางอาวุธแก่ เวตา มาตรการที่ทำให้เวตาต้องพ่ายแพ้ต่อศัตรูของเขาในที่สุด

ในการปกครองประเทศเวตาเผชิญหน้ากับศัตรูทั้งเก่าและใหม่ ทางตอนใต้ขบวนการกองโจรของซาปาต่ายังคงเรียกหา “ที่ดินทำกินและเสรีภาพ” เข้าโจมตี เผาผลาญบ้าน เรือน ไร่นาของผู้มีอันจะกิน ในที่สุดก็สามารถครอบครองที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของประเทศ

⁷ Ibid., p.466. รัฐบาลเวตาได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากมหาอำนาจในยุโรป จีนและญี่ปุ่น องค์การศาสนานุมิตีให้ รัฐบาลกู้ยืมเงินไปใช้กว่าล้านเหรียญเม็กซิกัน ทำนองเดียวกับอังกฤษนอกจากจะประกาศรับรองรัฐบาลเวต่ายังให้เงินกู้สูง ถึง 7 ล้านเหรียญเม็กซิกัน

ได้ ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ วินัสติอาโน คาร์รินชา อดีตวุฒิสมาชิกและนักฉายโอกาสจากเมืองโกอาวิลา เคยรับราชการในสมัยดิแอซและให้การสนับสนุนมาเดโรมาโดยตลอด มีความเชื่อว่า “เม็กซิโกจะอยู่รอดได้โดยชนชั้นกลาง” เรียกตัวเองว่า “ผู้นำแห่งกองทัพเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” ก่อนการกบฏทำทลายอำนาจของรัฐบาล ทางตอนเหนือในรัฐชิวาวาและดัวร์โก ปานโจ วิทยา (ชื่อจริงว่าโดโรเตโอ อาร์รังโก) นำกองโจรเข้าปล้นสะดมเจ้าของไร่นาก่อความวุ่นวายให้แก่พวกเขาเซนต์ดาโดส ทางตะวันออกเฉียงเหนือในรัฐโซโนรา ก็มีกองกำลังของอัลวาโร โอบากอน ต่อสู้ในนามของคาร์รินชาอยู่

ข่าวการก่อความวุ่นวายในรัฐต่าง ๆ กระจายจากรัฐหนึ่งสู่อีกหนึ่ง นอกจากนี้เปลวไฟแห่งการปฏิวัติได้รับการเติมเชื้อเพลิงด้วยผลงานของนักเขียน นักปฏิวัติ 2 คน ด้วยกัน คนแรกได้แก่ มาร์ติน ลูอิส กัชแมน ผู้เคยร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทั้งวิทยาและคาร์รินชา ในหนังสือ *El aguila y la serpiente* (พญาอินทรี กับงูจงอาง) เขาเปรียบเทียบพญาอินทรี ได้กับการปฏิวัติ และงูจงอางคือนักการเมือง ยกย่องวิทยาได้กับ “พญาเสือดาวที่พร้อมจะล่าเหยื่อ” และคาร์รินชาผู้มีบุคลิกของ “ปอร์ฟีริโอ ดิแอซ และเบนโต ฮัวเรซ ร่วมกัน”⁸ นักเขียนอีกคนหนึ่ง ได้แก่ มาร์ติอาโน อาซูลลา นายแพทย์ในขบวนการกองโจรของปานโจ วิทยา ในหนังสือ *Los de Abajo* (ผู้พ่ายแพ้) บรรยายสภาพของชาวไร่ชาวนาผู้ถูกชักจูงให้เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติว่ายัง “ไม่เข้าใจปัญหาที่แท้จริง เปรียบเสมือนกับคนที่โอนเอียงไปมาตามกระแสลม”⁹

การจลาจลวุ่นวายจากในปี ค.ศ.1913 จนถึงปี ค.ศ.1914 กองทัพกบฏครอบครองพื้นที่ประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ เหลือเพียงเมืองหลวงและเมืองเวราครุซ ที่เวตาและกองทหารรัฐบาลยังคงควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ในเดือนเมษายน ค.ศ.1914 เหตุการณ์เลวร้ายลงเมื่อเรือรบอเมริกันติดตามเรือสินค้าเยอรมันลำหนึ่งซึ่งเชื่อว่าบรรทุกอาวุธมาให้เม็กซิโกเข้าไปยังเมืองตัมปิโก มีการต่อสู้เล็กน้อยและถึงแม้รัฐบาลเม็กซิกันจะได้ส่งสาส์นแสดงความเสียใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วก็ตาม ประธานาธิบดีวิลสันสั่งกองทหารเข้ายึดเมืองเวราครุซ ประกาศกฎอัยการศึก พฤติกรรมของสหรัฐอเมริกานอกจากจะเป็นการสั่งสอนเวตา ยังเตือนชาวเม็กซิกันว่าในการเลือกประมุขฝ่ายบริหารควรให้วอชิงตันเห็นชอบในตัวบุคคลก่อนด้วย นอกจากนี้ การไม่รับรองรัฐบาลเวตา การดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวและปิดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ การให้การสนับสนุน

⁸ Martin Luis Guzman, *The Eagle and the Serpent* (tr) Harriet de Onis (New York, 1930) pp.12, 66.

⁹ Mariano Azuela, *The Underdogs* (tr) E. Munguia, Jr. (New York, 1929) p.196.

สนุนทางด้านอาวุธพร้อมที่ปรึกษาแก่กองทัพบก¹⁰ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1914 กองกำลังของ คาร์รันาและโอเบกอนเข้ายึดเม็กซิโก ซิตี เวตาหลบหนีไปเวราครุซและเดินทางต่อไป ยุโรป และในปี ค.ศ.1916 ขณะที่ลี้ภัยอยู่ในเท็กซัสวางแผนเพื่อยึดอำนาจกลับคืน แต่ล้มเหลว เวตาถูก จับและถูกยิงขณะอยู่ในความดูแลของตำรวจอเมริกัน

การแย่งอำนาจระหว่างผู้ชนะ

แม้กองทัพของคาร์รันาจากความช่วยเหลือของโอเบกอนจะยึดเม็กซิโก ซิตี จากเวตา ได้สำเร็จในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1914 ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศยังไม่หมดไป ประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน แม้จะส่งสาส์นแสดงความยินดีแก่คาร์รันา แต่ก็กำชับให้คาร์รันาชดใช้ค่าเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของชาวอเมริกันที่สูญเสียชีวิตในสงครามกลางเมือง เรียกร้องให้เร่งเจรจายุติ การรบกับซาปาตา และพร้อมกันนั้นส่งเอกอัครราชทูตผู้ซึ่ง “ไม่มีความเข้าใจสังคมเม็กซิโกพอ” เข้ามาประจำการ ในขณะที่เดียวกันกองกำลังของปานโจ วิทยา ดำเนินการรบอยู่ทางตอน เหนือ ส่วนซาปาต่ายุ่ทางตอนใต้ ปานโจ วิทยา หรือโรบินฮู้ด แห่งดินแดนตอนเหนือ ผู้นำกองทัพบุคคล นอกกฎหมายและโจรขโมยวัว ความต้องการของเขาก็คือให้คาร์รันายอมรับอำนาจของเขาที่มี อยู่ สำหรับซาปาตาผู้นำชาวนาทางตอนใต้ ไม่มีความทะเยอทะยานเท่าวิทยา(ซาปาตา เป็นชาวพื้น เมืองที่ไร้การศึกษา ทุกวันนี้ยังมีผู้กล่าวขวัญกันว่า “เห็นวิญญาณของเขาที่มาสีขาวในบริเวณทุ่งนา อันกว้างใหญ่ไพศาลจากรัฐโมเรโลสถึงรัฐเกรโร” และว่า “จะเป็นอยู่เช่นนี้จนกว่าชาวไร่ชาวนาจะ มีที่ดินทำกินที่เป็นของตนเอง”¹¹) แนวความคิดของซาปาตา การปฏิวัติได้แก่ “การยึดที่ดินของ พวกฮาเซนดาโตสมาแบ่งให้ชาวไร่ชาวนาคืนที่ดินของชาวพื้นเมืองที่ถูกรัฐบาลดิแอสแยงไป และก่อตั้งระบบคอมมูนเพื่อชาวพื้นเมืองที่ไร้ที่ดินจะได้มีโอกาสเป็นเจ้าของร่วมกัน” ส่วนผู้ติดตาม ซาปาตามีความคิดไม่แตกต่างไปจากผู้นำมากนัก พวกเขาเฝ้าคิดว่า “วิธีแก้ปัญหของสังคมที่ ได้ผลก็คือการยึดที่ดินของผู้มีอันจะกินมาแบ่งให้แก่ชาวไร่ชาวนา”

เพื่อยุติสงครามกลางเมือง ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1914 คาร์รันาจัดให้มีการเจรจา เพื่อขจัดปัญหาข้อขัดแย้งขึ้น ในรัฐอากัสกาเรียนนตสทางตอนเหนือของประเทศ ผลของการเจรจาไม่ เป็นที่ตกลง คาร์รันาหลบหนีไปตั้งรัฐบาลปกครองเม็กซิโกอยู่ที่เมืองเวราครุซ ปล่อยให้วิทยาและ

¹⁰ ปัจจุบัน (ค.ศ.1983) สหรัฐอเมริกาส่งนโยบายดังกล่าวคืนล้มรัฐบาลฝ่ายซ้ายแซนตินิสตาในนิการากัว โดยใช้ฮอนดูรัสและเอล ซัลวาดอร์ เป็นฐานปฏิบัติการ ดู นิการากัว : ปรากฏการปฏิวัติที่ถูกปิดล้อม” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 29 ฉบับที่ 41 (3 เมษายน 2526) 15-16 และ “นิการากัว : เขมรแห่งลาตินอเมริกา” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 29 ฉบับที่ 43 (17 เมษายน 2526) 15-16. ภายหลังการปฏิวัติของนายพลจัตวาออสการ์ อมเบอร์โต เมเชีย วิคตอเรส กัวเตมาลา ออกโรง เป็นปากเป็นเสียงขานรับนโยบายของประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน โจมตีนิการากัวทันที มติชน 12 สิงหาคม 2526.

¹¹ Bailey and Nasatir, op. cit., p. 468.

เอมิลิโอโน ซาปาตา (ค.ศ. 1879-1919)

ซาปาตา¹² ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาบริหารประเทศเป็นเวลา 5 เดือน (พฤศจิกายน ค.ศ.1914 - มีนาคม 1915) ในเดือนมกราคม ค.ศ.1915 ซาปาตาเข้าร่วมขบวนการกับวิญญายึดครองพื้นที่ 2 ใน 3 ของประเทศ และมีชัยชนะต่อกองกำลังของคาร์รีนซาหลายครั้ง อย่างไรก็ตาม คาร์รีนซาได้เปรียบฝ่ายกบฏหลายประการ เป็นต้นว่าเมืองเวราครุซซึ่งคาร์รีนซาใช้เป็นเมืองหลวงนั้นเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธจากสหรัฐอเมริกา มีแม่ทัพที่มีความสามารถ อย่างเช่น อัลวาโร โอเบกอน และที่ปรึกษาที่มีความสามารถอย่างเช่น ลูอิส คาเบร่า จากข้อเสนอแนะของคาเบร่าในเดือนธันวาคม ค.ศ.1914 คาร์รีนซาประกาศกฎหมายยกที่ดินของรัฐที่ไม่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ให้แก่ชาวไร่ชาวนา ยกเลิกตำแหน่งเจฟฟี โปลิติโก (ผู้นำท้องถิ่นที่มักเป็นเผด็จการ) และตั้งสภาบริหารตำบลขึ้นโดยให้ปกครองตนเอง ยกเลิกการลงโทษด้วยการขังคุกใต้ดิน อนุญาตให้มีการหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยาได้ตามกฎหมาย ยกเลิกการมีป่าไฟโดยการบังคับ และออกกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่กรรมกรที่ปฏิบัติงานในโรงงาน สนับสนุนการก่อตั้งสหภาพแรงงาน นโยบายต่าง ๆ ของคาร์รีนซาได้ผล ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1915 คาร์รีนซาย้ายเมืองหลวงกลับเม็กซิโก ซิตี ขับไล่วิญาและซาปาตาออกไปสร้างความวุ่นวายตามชนบทต่อไป¹³

เมื่อกลับเม็กซิโก ซิตี คาร์รีนซา มั่นใจว่าการปฏิวัติเม็กซิโกได้จบสิ้นลงแล้ว แต่บรรดาที่ปรึกษากลับเห็นว่าการปฏิวัติยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เพราะขณะนั้นกองกำลังนอกกฎหมายของวิญาและซาปาตาทกำลังเผาผลาญไร่เนาอยู่ ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1916 วิญาข้ามพรมแดนเข้าไปทำลายชีวิตและทรัพย์สินของชาวอเมริกันถึงเมืองโคลัมบัสในรัฐนิว เม็กซิโก เป็นเหตุให้ประธานาธิบดีวูดโรวิลสันส่งกองทัพอากาศไปนำของนายพลจอห์น เจ เพอร์ซิง ไปปฏิบัติการที่ไร่เนาในเม็กซิโก

เพื่อยุติข้อขัดแย้งและด้วยความเชื่อที่ว่า “รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยจะช่วยยุติข้อขัดแย้งทั้งหลายได้” คาร์รีนซาเรียกประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญโดยคัดเลือกจากบุคคลที่เคยมีส่วนในขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญทั้งหมด ยกเว้นพระ ฮาเซนดาโดส และสมาชิกกองโจรของวิญาและซาปาตา การประชุมครั้งแรกที่จัดขึ้นในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ.1916 ในเมืองเกรตาโร แม้ว่าสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ที่คาร์รีนซาเลือกมา แต่ที่ประชุมไม่ได้ปฏิบัติตามข้อ

¹² ซาปาต่ายึดเม็กซิโก ซิตี ได้ 3 ครั้งในระหว่างปี ค.ศ.1914-1915 ในระหว่างเดือนธันวาคม ค.ศ.1914-มกราคม ค.ศ.1915 มีวิญญาร่วมอยู่ด้วย

¹³ เพื่อประท้วงการที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนคาร์รีนซา วิญา และกองกำลังของเขาข้ามพรมแดนเข้าไปในรัฐนิวเม็กซิโกที่ยูวดโรวิลสัน ซึ่งได้ตอบด้วยการส่งกองทหารเข้าตามล่าวิญาในเม็กซิโก วิญาต่อสู้กับคาร์รีนซาจนกระทั่งคาร์รีนซาได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจึงยุติการต่อสู้ใช้ชีวิตในฟาร์มของเขาจนกระทั่งถูกฆ่าตายจากการทะเลาะวิวาทเรื่องส่วนตัวในปี ค.ศ.1923 ส่วนซาปาตาถูกทหารของคาร์รีนซายิงตายในการสู้รบครั้งหนึ่งในปี ค.ศ.1919

เรียกร้องของคาร์รีนชาที่ต้องการให้กำหนดอำนาจอย่าง “ล้นฟ้า” แก่ประมุขฝ่ายบริหาร¹⁴ และไม่มีการกล่าวถึงการปฏิรูประบบสังคม สมาชิกในที่ประชุมอย่างเช่นโอเบกอน รัฐมนตรีกลาโหม นักพูดคนสำคัญและตัวแทนของรัฐทางเหนือ แทนการปฏิบัติตามคำสั่งของคาร์รีนชา เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเกษตร นายพลฟรานซิสโก เจ มูยีกา ตัวแทนของบรรดานายพลจากรัฐตอนกลางและใต้ เรียกร้องให้ทำการปฏิรูปที่ดินและการใช้แรงงานและโมลีนา เอนริเกซ บิดาแห่งการปฏิรูปที่ดิน แม้จะไม่ใช้ตัวแทนของชาปาตาแต่ก็สนับสนุนให้รัฐทำการปฏิรูปที่ดินตามแนวทางของชาปาตา

รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1917

รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1917 ซึ่งเฮริงเรียกว่า “เป็นฉบับที่ก้าวหน้าที่สุดของละตินอเมริกาในขณะนั้น”¹⁵ เหมือนกับรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับแรกของเม็กซิโก (ค.ศ.1824 และ ค.ศ.1857) เลียนแบบมาจากรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา¹⁶ ให้ความสำคัญยิ่งยวดหลักการปกครองโดยระบอบตัวแทน อำนาจอธิปไตยแบ่งเป็น อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ อำนาจนิติบัญญัติ ประชาชนาธิบดีดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ยกฐานะรัฐบาลส่วนท้องถิ่น ประกัรความปลอดภ้ยในชีวิตและทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ที่แตกต่างไปก็คือ ในการจัดสวัสดิการกำหนดให้รัฐต้องคำนึงถึงประชาชนทั่วไปมากกว่ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

ในมาตรา 3, 27, 33, 123 และ 130 ซึ่งเป็นมาตราที่ผิดแปลกไปจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ของเม็กซิโกและของประเทศทั้งหลายในละตินอเมริกา ให้ความสำคัญกับการจำกัดบทบาทของศาสนา เน้นชาตินิยม และรัฐสวัสดิการ ในมาตรา 3 และมาตรา 130 ซึ่งนายพลมูยีกามีส่วนผลักดันมากคนหนึ่ง สาระสำคัญก็คือการประกาศแยกรัฐออกจากศาสนา จุดมุ่งหมายเพื่อการโอนกิจการการศึกษาของวัดมาเป็นของรัฐ แยกศาสนาออกจากการเมือง แยกศาสนาออกจากชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งงานให้ถือว่าเป็นข้อตกลงของสังคมไม่ใช่ของศาสนา ฯลฯ ประกาศให้มีการศึกษามกบังคับและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย มาตรา 27 บัญญัติให้รัฐเป็นผู้ถือกรรมสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ใต้พื้นดิน เช่น น้ำมัน และแร่ธาตุอื่น ๆ มีสิทธิให้เช่าแต่ไม่อาจขายหรือจำหน่ายได้ ให้คืนกรรมสิทธิ์ที่ดินเอฮิโดสแก่ชาวพื้นเมือง ตามข้อบังคับแห่งมาตรานี้มีการยึดบ่อน้ำมัน

¹⁴ Keen and Wasserman, op.cit., p.281.

¹⁵ Herring, op.cit., p.344.

¹⁶ “อำนาจมาจากปวงชน” ของรูสโซ “การกระจายอำนาจ” และ “การถ่วงดุลของอำนาจนิติบัญญัติ ตุลาการและบริหาร” ของมองเตสกีเออ และ “การถ่วงดุลของรัฐแต่ละรัฐ” ในหนังสือ The Federalist Papers ของประธานาธิบดีเจมส์ เมดิสัน (ค.ศ.1751-1836) ผู้สนใจการเมืองการปกครองของเม็กซิโก ดู Pablo Gonzalez Casanova, Democracy in Mexico (New York, 1970) pp.11-56.

คอกปศุสัตว์ของชาวต่างชาติเข้าเป็นของรัฐ ยึดที่ดินของพวกฮาเซนดาโดสมาแบ่งให้ชาวไร่ชาวนา ทั้งนี้เป็นไปตามความต้องการของชาปาตา โดยไม่เกรงกลัวต่อการเข้าแทรกแซงของผู้เสียประโยชน์ มาตราที่ 33 ให้อำนาจประธานาธิบดีเนเรเทศชาวต่างชาติตามที่เห็นสมควร และห้ามชาวต่างชาติมีบทบาททางการเมืองภายในประเทศ

มาตรา 123 เป็นมาตราที่สำคัญที่สุดของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เมื่อคาร์รีนซาเสนอต่อที่ประชุมขอให้รัฐบาลสหพันธ์มีอำนาจตรากฎหมายแรงงานตามแต่เห็นสมควร เพื่อใช้บังคับในสหภาพแรงงาน ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ทำให้มาตรา 123 กลายเป็นบทบัญญัติของกฎหมายแรงงานที่ก้าวหน้าที่สุดของโลกขณะนั้น มีใจความสำคัญดังนี้ “กำหนดเวลาทำงาน 8 ชั่วโมง ใช้อัตราค่าแรงงานขั้นต่ำ ยกเลิกการใช้แรงงานเด็ก ยกเลิกการใช้แรงงานแบบทาสที่มีอยู่ในชนบท ให้เจ้าของโรงงานหรือเจ้าของที่ดินแล้วแต่กรณี ให้การศึกษาและที่พักอาศัยที่เหมาะสมแก่บรรดาลูกจ้าง ให้จ่ายเงินทดแทนเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเมื่อถูกปลดออกจากงาน ให้มีสหภาพแรงงาน มีสิทธิประท้วงหรือต่อรองกับนายจ้างได้”

อย่างไรก็ดี ถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1917 จะเป็นรัฐธรรมนูญที่ก้าวหน้ามากที่สุดที่มีการบันทึกเป็นตัวอักษร แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความจริงแต่ในความคิดมากกว่าจะนำมาปฏิบัติ มาตรา 27 และมาตรา 123 ที่สัญญาจะแบ่งปันที่ดินให้แก่ผู้ไม่มี มุ่งหวังจะนำชาวไร่ชาวนา กรรมกร เข้ามาเป็นสมาชิกของขบวนการปฏิวัตินั้น จึงเปรียบเสมือนกับการสร้างปมใหญ่ ดังที่อตุร์บีเดเคยสร้างมาแล้วในศตวรรษก่อน¹⁷ เม็กซิโกตลอดระยะเวลา 40 ปีต่อไป จึงเป็นเวทีของการต่อสู้ระหว่างผู้พยายามทำให้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเป็นความจริงขึ้นมากับผู้ที่พยายามขัดขวางภาพการต่อสู้เช่นเดิมเกิดขึ้นมาอีก อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติมีผลบ้างในทางปฏิบัติแม้จะไม่เป็นไปดังที่หวังไว้ก็ตาม

คาร์รีนซาแม้ไม่เห็นด้วยกับข้อความหลาย ๆ ตอนในรัฐธรรมนูญ และเรียกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า “ไม่ตรงกับความต้องการของสังคม” ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1917 ประกาศใช้เป็นกฎหมายปกครองประเทศ¹⁸ และกำหนดให้เดือนมีนาคมเป็นวันเลือกตั้งทั่วไป ผลของการเลือกตั้งเป็นไปตามความคาดหมาย ในวันที่ 1 พฤษภาคม คาร์รีนซาได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ นับเป็นประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งตามกฎหมายคนแรกตั้งแต่มาเดโรเป็นต้นมา ในวันที่เข้ารับตำแหน่ง อัลวาโร โอเบกอน ในตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม ไม่พอใจบุคคลในคณะรัฐบาลว่าดำเนินตามแบบอย่างของเปอร์ฟิรีโอ ดิเอส ลาออกจากตำแหน่งใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเรียบง่าย ในไร่ของเขาในรัฐโซโนรา ก่อนกลับมายึดเม็กซิโก ซิตี จากคาร์รีนซา ในปี ค.ศ.1920

¹⁷ อัสยา โคมลกาญจน และมาตยา อิงคนารณ, อ้างแล้ว, หน้า 222.

¹⁸ ร่างแล้วเสร็จตั้งแต่เมื่อวันที่ 31 มกราคม ค.ศ.1917.

3 ปี ของคาร์รีนชาในตำแหน่งประธานาธิบดี (ค.ศ.1917-1920) แม้จะเป็นช่วงเวลาที่มีเม็กซิโกสงบสุข ปราศจากสงคราม แต่ในด้านการบริหารประเทศ คาร์รีนชาไม่ได้สร้างความเจริญใด ๆ ให้แก่ประเทศ ไม่มีการปฏิรูปที่ดินอย่างจริงจัง มีการนำที่ดินของรัฐเพียงเล็กน้อยมาแบ่งปันพอเป็นพิธี สหภาพแรงงานไม่มีสิทธิประท้วงตามกฎหมาย ดังนั้น เมื่อลูอิส โมโรเนส ผู้นำกรรมกรคนหนึ่งเมื่อหลบหนีการจับกุมของรัฐบาลได้ ในปี ค.ศ.1918 ก่อตั้งสหภาพแรงงาน Confederacion Reginal Obrera Mexicana หรือ CROM ขึ้นใหม่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อโค่นล้มอำนาจของคาร์รีนชาไปให้แก่โอเบกอน และได้กลายเป็นสหภาพแรงงานที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากในวงการการเมืองของเม็กซิโกในระยะ 10 ปีต่อมา กลุ่มผู้นำของสหภาพแรงงานนี้เรียกกันว่า Grupo Accion.

ขณะเดียวกันภายในประเทศ เศรษฐกิจเริ่มตกต่ำ การฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นมากกว่าในสมัยดีอาซ การศึกษาไม่ได้รับการเอาใจใส่ และเมื่อคาร์รีนชาไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้อีกเป็นครั้งที่ 2 ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พยายามใช้อิทธิพลบีบบังคับให้รัฐสภาเลือกผู้ใกล้ชิดแทน ด้วยเหตุนี้เอง บรรดาผู้ไม่เห็นด้วยจึงร่วมมือกับผู้นำของสหภาพแรงงาน CROM นำกองทัพจากไซโนราเข้ายึดเม็กซิโก ชิตี ได้สำเร็จในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1920 โดยปราศจากการต่อต้านจากกองทัพที่อ่อนแอของรัฐบาล คาร์รีนชายกพลหนีออกนอกประเทศพร้อมเงินสดกว่า 5 ล้านดอลลาร์ แต่ถูกลอบสังหารในระหว่างทางขณะนอนหลับบนภูเขาสูงหนึ่ง การเสียชีวิตของคาร์รีนชา และการขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีของโอเบกอน ทำให้เม็กซิโกพบความสงบ และในการยุติการปฏิวัติเม็กซิโกที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1910 อย่างแท้จริง

การฟื้นฟูประเทศในสมัยของโอเบกอน คาญูส และคาร์ดินัล

เบลลีย์และนาซาตีร์ กล่าวไว้ว่า “เม็กซิโกในทศวรรษที่ 1920 ใครที่มาปกครองต้องพบกับปัญหาหลายด้าน เป็นต้นว่าการคลังของประเทศใกล้จะล้มละลาย การเกษตรและอุตสาหกรรมตกต่ำ ความสัมพันธ์กับศาสนาเลวร้าย การศึกษาล้าหลัง กลไกทางการเมืองไม่มีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์กับต่างชาติและฐานะของประเทศในสังคมนานาชาติไม่ได้รับการเชื่อถือ”¹⁹ จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้ปกครองคนใหม่จะต้องทำการแก้ไข

เม็กซิโกจากปี ค.ศ.1920-1940 มีผู้อาสาเข้ามาแก้ปัญหา 3 คน และเป็นผู้นำสันติสุขมาให้แก่เม็กซิโกอย่างไม่เคยมีมาก่อน คนแรกได้แก่ อัลวาโร โอเบกอน (ค.ศ.1920-1924) คนที่ 2 ได้แก่ ปลูตาร์โก เอลิอัล คาญูส (ค.ศ.1924-1934) และ ลาซาร์โ คาร์ดินัล (ค.ศ.1934-1940) บุคคล

¹⁹ Bailey and Nasatir, op. cit., p.479.

เหล่านี้ยกเว้นคนสุดท้ายมีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ทางเหนือของประเทศ ทำให้เม็กซิโกในยุคนี้มีชื่อเสียงอีกชื่อหนึ่งว่า “ยุคของราชวงศ์ทางเหนือ” (ทางเหนือของเม็กซิโกเป็นดินแดนแห่งการปฏิวัติ และผู้มีความคิดแบบเสรีนิยมมากกว่าทางตอนใต้ ซึ่งเป็นดินแดนของบุคคลที่มีความคิดแบบอนุรักษนิยม)

อัลวาโร โอบregon (ค.ศ.1920-1924)

อัลวาโร โอบregon (ค.ศ.1880-1928) ผู้นำวัย 40 ปี จากรัฐโซโนรา หลังจากนำกองทัพที่มีกำลังกว่า 40,000 คน เข้ายึดเม็กซิโก ชิตี ขับไล่คาร์ดินัลสำเร็จ ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี²⁰ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1920 โอบregon ผู้ซึ่งเฮอริงชมเชยว่า “เป็นนักปฏิวัติที่มีความสามารถมากที่สุดของบรรดานักปฏิวัติทั้งหลายของเม็กซิโก”²¹ เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1880 ในรัฐโซโนราทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเม็กซิโก เดิมทีมีอาชีพเป็นชาวนา เป็นเจ้าของที่ดินเพียง 2-3 เอเคอร์ แต่ในปี ค.ศ.1928 ซึ่งเป็นปีที่ถูกลอบสังหารชีวิตนั้น โอบregon มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์มากกว่าที่ปอร์ฟิโร ดิแอส เคยมีในสมัยเรืองอำนาจ เป็นเจ้าของกิจการไร่ถั่วที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ อย่างไรก็ตาม โอบregon เป็นนักการเมือง เป็นเผด็จการที่เฉลียวฉลาด รู้จักว่าชาติต้องการอะไรมากกว่าจะรับจากชาติแต่เพียงฝ่ายเดียว

การสร้าง “ความสงบราบคาบ” แทน “ความสงบเรียบร้อย” ภายในประเทศ โอบregon นำนโยบาย “ขนมปังหรือไม้ตะบอง” ของดิแอสเข้ามาใช้ นโยบายนี้เป็นนโยบายที่ใช้ได้ผลในสมัยก่อนอย่างไรก็ใช้ได้ผลในสมัยนี้ โอบregon สามารถลดความทะเลาะทแยงของนักการเมือง ด้วยการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตั้งแต่รัฐมนตรีไปจนถึงนายกเทศมนตรี และนายพลของกองทัพ แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามที่บุคคลเหล่านั้นแสดงถึงความไม่พอใจในตำแหน่งที่ได้รับจะถูกกำจัดออกจากวงการการเมืองทันที เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้รับการยอมรับมากกว่าในสมัยดิแอส ส่วนความยุติธรรมอยู่ที่ การตัดสินใจของโอบregon มากกว่าเป็นไปตามกระบวนการศาลยุติธรรม นอกจากนี้ โอบregon ยังได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอีก 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กองทัพสหภาพแรงงาน และผู้ที่เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเกษตร

ในกองทัพ โอบregon เสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับกองทัพ และจัดหาสิ่งที่กองทัพต้องการ เป็นต้นว่า ให้โอกาสนายทหารได้เป็นนายพล อนุมัติงบประมาณที่สูงกว่าหน่วยงานอื่นครั้งหนึ่ง เมื่อนายพลฟรานซิสโก เซอร์ราโน รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมสูญเสียเงิน 80,000 เปโซ ไปในการพนันครั้งหนึ่ง โอบregon สั่งให้คลังจ่ายเงินจำนวนนั้นคืนทันที นโยบายของโอบregon ทำให้กองทัพเม็กซิโกมีนายพลมากกว่าปรกติและเกินความจำเป็น ในทำนองเดียวกันลดจำนวนทหารเกณฑ์ลง

²⁰ ก่อนการเลือกตั้ง ออดอล์ฟ เดอ ลา เวตา (นามสกุลเดียวกับวิกตอริโอโน เวตา แต่ไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกัน) รักษาการในตำแหน่งประธานาธิบดีเฉพาะกาล

²¹ Herring, op. cit., p.349.

อัลวาโร โอเบกอน (ค.ศ. 1920-1924)

สหภาพแรงงานหรือ CROM มีสัมพันธ์อันดีกับโอบอกอนตั้งแต่ช่วยขับไล่คาร์ดินัลออกจากตำแหน่ง ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเมื่อโอบอกอนได้อำนาจเป็นผู้นำของเม็กซิโก ทั้ง 2 ฝ่ายต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลูอิส โมโรเนส ช่วยค้ำจุนอำนาจของโอบอกอน ส่วนโอบอกอน ก็ช่วยโมโรเนสกำจัดสหภาพแรงงานกลุ่มอื่นออกไปจากวงการ ด้วยอิทธิพลของกลุ่มผู้บริหาร Grupo Accion และกองกำลังส่วนตัวประกอบกับอำนาจที่ได้ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 123 รวมทั้งการสนับสนุนจากโอบอกอนทั้งทางด้านการตำรวจและการศาล อีกทั้งความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้นำองค์กรสหภาพแรงงานแห่งอเมริกา ทำให้อิทธิพลของโมโรเนสเป็นที่หวาดกลัวแก่นายทุนทั้งหลาย ในปี ค.ศ.1920 สหภาพแรงงาน CROM มีสมาชิกประมาณ 50,000 คน เพิ่มขึ้นเป็น 1.2 ล้านคนในปี ค.ศ.1924 เงินทุนบริหารสหภาพแรงงานส่วนใหญ่มาจากการอุดหนุนจากนายจ้างหรือเจ้าของโรงงาน การไม่ให้ความร่วมมือทางด้านการเงินมักถูกใช้เป็นสาเหตุบีบบังคับให้สมาชิกก่อการสไตรด์ ด้วยอำนาจของสหภาพแรงงาน CROM ทำให้รัฐบาลของโอบอกอนเป็นรัฐบาลที่มีเสถียรภาพมากที่สุดแห่งหนึ่ง

ฐานกำลังอีกฐานหนึ่งของโอบอกอนได้แก่กลุ่มผู้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเกษตรและที่ดินทำกินของประเทศตามแนวความคิดของชาปาตา ผู้นำกลุ่มคนใหม่ได้แก่อันโตนิโอ ดิเอซ โซโต อี กามา แม้อโอบอกอนจะไม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มนี้มากนัก แต่การจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปที่ดินและให้อำนาจยึดที่ดินที่ไม่ทำประโยชน์มาเป็นของรัฐ²² และแบ่งปันให้แก่ชาวไร่ชาวนา ผู้ไร้ที่ดินทำกิน ทำให้การรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องที่ดินทำกินลดน้อยลง และแม้ว่าในสมัยโอบอกอน รัฐยึดที่ดินรกร้างว่างเปล่ามาแจกจ่ายให้กับผู้ไม่มีที่ดินเพียง 2.8 ล้านเอเคอร์ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนที่ดินลักษณะดังกล่าวที่มีถึง 300 ล้านเอเคอร์ ทั้งนี้ เพราะเกรงว่าจะทำลายโครงสร้างระบบเศรษฐกิจแบบฮาเซียนดาไป แต่ความตั้งใจของโอบอกอนที่เห็นความสำคัญต่อการกระจายที่ดินทำกินไปให้แก่ชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ไร้ที่ดินทำกินได้ผ่อนคลายนความตึงเครียดที่มีมาโดยตลอดลง

ผลงานที่สำคัญของโอบอกอนที่สร้างให้แก่เม็กซิโก ได้แก่ทางด้านการศึกษา โฮเซ วัสคอนเซลอส ผู้มีชื่อเสียงในฐานะนักการศึกษาไม่เพียงแต่ในเม็กซิโก แต่ทั้งละตินอเมริกา เมื่อมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ วัสคอนเซลอสใช้เงินงบประมาณถึงเกือบปีละ 35 ล้านเปโซ จำนวนที่มากที่สุดเท่าที่กระทรวงศึกษาธิการเคยได้มา จัดตั้งสถานการศึกษาขึ้นในชนบท ซึ่งเขาเรียกว่า La Casas del Pueblo หรือ “บ้านของประชาชน” ให้การศึกษาทางด้านดนตรี

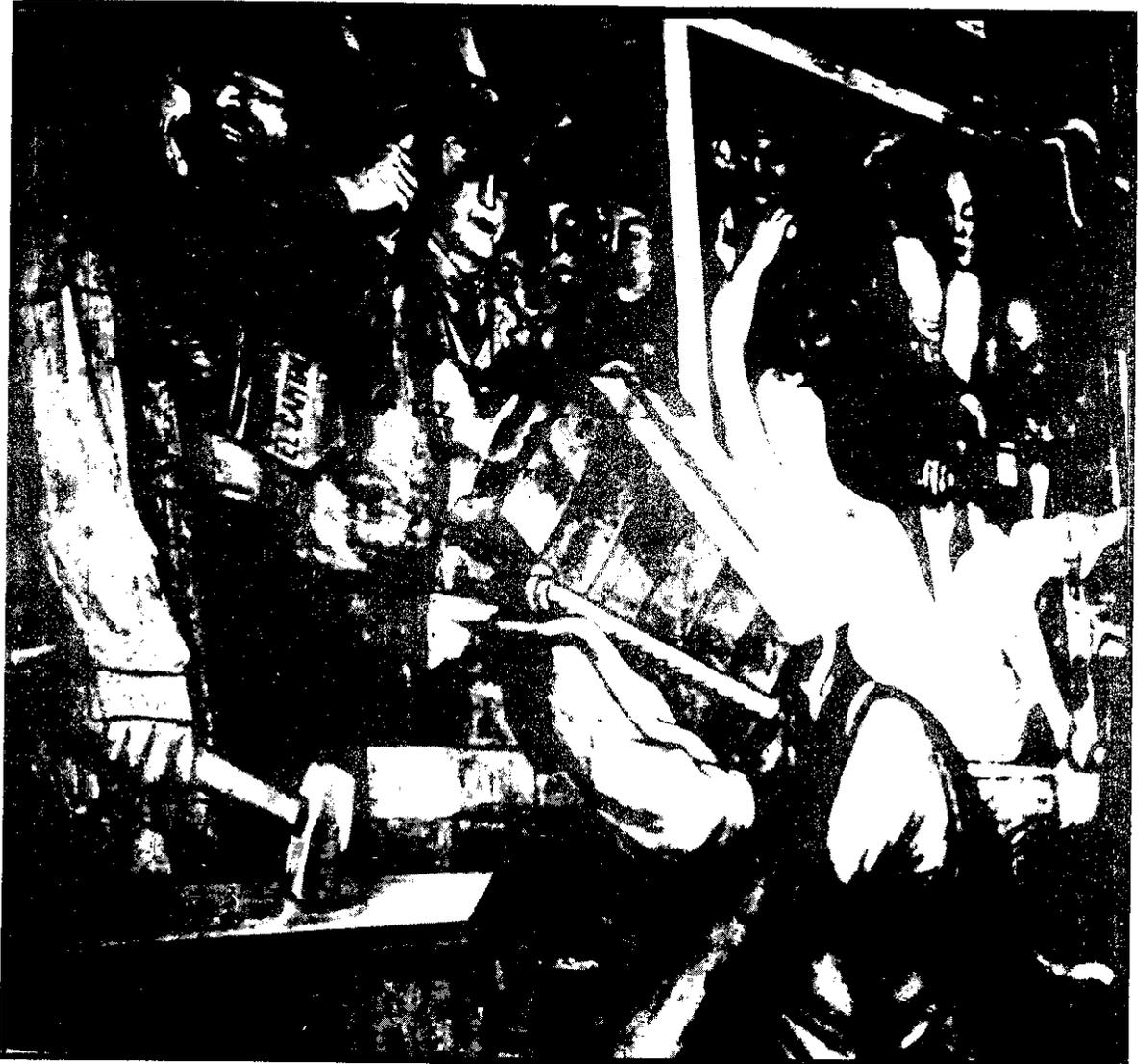
²² รัฐทำสัญญาจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของที่ดินภายในกำหนดเวลา 20 ปี

ดีเอโก ริเวรา (ค.ศ. 1886-1957) จิตรกรฝาผนังชาวเม็กซิกัน

คาร์ลอส ชาเวซ (ค.ศ. 1899-?) นักดนตรีชาวเม็กซิกัน

ภาพวาดฝาผนังฝีมือดิเอโก ริเวรา ในทำเนียบประธานาธิบดี

วาดเขียน กีฬา การแสดง และการสอนในเชิงปฏิบัติทางด้านการสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์ การเกษตร ระยะเวลาเพียง 4 ปี ในตำแหน่งเขาจัดตั้ง “บ้านของประชาชน” ถึง 1,000 แห่งทั่วเม็กซิโก ในระยะแรก ๆ “บ้านของประชาชน” ขาดแคลนครูผู้สอน แต่วัสกอนเซโอสแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการจัดตั้งศูนย์ผลิตครูชนบทเหล่านั้น รวมทั้งจัดโครงการแลกเปลี่ยนโดยคัดเลือกครูผู้สอนจากหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐบาล ผลก็คือเม็กซิโกผลิตจิตรกรที่มีชื่อเสียงของโลก เช่น ดีเอโก ริเวรา และ โฮเซ เคลเมนเต โอรอซโก และนักวาดภาพฝาผนังอื่น ๆ²³ รวมทั้งนักดนตรีเอกของโลก เช่น คาร์ลอส ซาเวซ ผู้มีชื่อเสียงทางการแต่งเพลงประกอบการแสดงบัลเลต์ เป็นต้น

ในขณะที่โอบอกอนดำเนินการฟื้นฟูประเทศอยู่นั้น ในอีกด้านหนึ่งความขัดแย้งกับศาสนาอันนำไปสู่ความเสื่อมของเขาริมปรากฏขึ้น ในส่วนตัวของโอบอกอนไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะเขาไม่พยายามก้าวท้าวกิจการของศาสนา ถึงแม้ในรัฐธรรมนูญจะให้อำนาจไว้ แต่พันธมิตรของโอบอกอน เช่น สหภาพแรงงาน ผู้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดิน และกองทัพไม่ได้คิดเช่นนั้น อีกประการหนึ่งการขยายตัวอย่างรวดเร็วของโรงเรียนในความดูแลรับผิดชอบของรัฐบาลกลาง และ “บ้านของประชาชน” ที่เน้นการศึกษาที่แตกต่างไปจากของวัด ก่อให้เกิดความตระหนักตกใจและหวาดกลัวแก่องค์กรของศาสนา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเดือนมกราคม ค.ศ. 1923 ถึงขั้นตกลงกันไม่ได้ เมื่อศาสนาประกอบพิธีก่อตั้งอนุสาวรีย์ “พระคริสต์ : ผู้นำของเม็กซิโก” อย่างหรูหราขึ้นที่เนินเขาแห่งหนึ่งในรัฐกัวนาฮัวโต ทางตอนกลางของประเทศ มีผู้เข้าร่วมพิธีจากทั่วเม็กซิโก ประมาณ 50,000 คน รวมทั้ง อาร์คบิชอป 4 องค์ สังฆราช 8 องค์ และผู้แทนจากองค์สันตปาปาอีกจำนวนหนึ่ง โอบอกอนวิเคราะห์พฤติกรรมนี้ว่าเป็นการทำทลายอำนาจรัฐ จึงได้ตอบศาสนาด้วยการปลดอาร์คบิชอป ฟิลิปเป ผู้นำศาสนาของเม็กซิโกออกจากรัฐบาล ผลนำไปสู่การประท้วงของศาสนิกชน มีการไปรยไปปลิวข้อความ Viva Christo Rey! (ศาสนาจงเจริญ) ต่อต้านรัฐบาลไปทั่วทุกบ้านเรือน

นอกจากจะขัดแย้งกับศาสนา ปัญหากับสหรัฐอเมริกาดูเหมือนจะไม่มีข้อยุติ รัฐบาลวอชิงตันกล่าวหาเม็กซิโกว่า “ชีวิตและทรัพย์สินของชาวอเมริกันไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างดีพอ” บริษัทอุตสาหกรรมค้ำน้ำมนอเมริกันไม่พอใจบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 27 ที่โอนกรรมสิทธิ์ทรัพยากรที่ดินไปเป็นของรัฐ ความไม่พอใจของบริษัทค้ำน้ำมนอเมริกันได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่วอชิงตัน โอบอกอนเองก็พยายามแสดงเจตนาของรัฐธรรมนูญมาตรา 27 นี้ว่าไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลังแก่บริษัทที่ดำเนินกิจการก่อนปี ค.ศ.1917 แต่ประธานาธิบดี

²³ Robert E. Quirk, *Mexico* (New Jersey, 1971) p.96.

การต่อสู้เพื่อขจัดความไม่รู้หนังสือในหมู่ชาวพื้นเมืองในรัฐฮาวาย

วอร์เรน เกมาเรียล ฮาร์ดิงค์ (ค.ศ.1921-1923) ต้องการให้ประกาศเป็นลายลักษณ์อักษร ขณะเดียวกัน ไม่ยอมประกาศรับรองรัฐบาลเม็กซิกันของโอบอกอน แม้อโอบอกอนจะปฏิเสธข้อเรียกร้อง แต่ด้วยความสามารถของซาลส์ อีวาน ฮิวจ์ รัฐมนตรีต่างประเทศ ในการประชุมบูคาเรลลี (Bucareli Conference)²⁴ ในปี ค.ศ.1923 เม็กซิโกตกลงตามข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกาและในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1923 สหรัฐอเมริกาก็ประกาศให้การรับรองรัฐบาลของโอบอกอนเป็นการตอบแทน

เม็กซิโกกลับคืนสู่สภาพของสงครามกลางเมืองอีกครั้งในปลายปี ค.ศ.1923 เมื่อโอบอกอนเลือกปลูตาร์โก เอลิอัส คาญูส เป็นตัวแทนลงสมัครเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีที่จะมีขึ้นในปี ค.ศ.1924 การเลือกคาญูสผู้มีชื่อเสียงว่าเป็นผู้นิยมซ้ายที่มีหัวรุนแรง เป็นสมาชิกของสหภาพแรงงาน CROM และกลุ่มเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดินทำกิน ไม่เป็นที่พอใจของพวกอนุรักษนิยมที่ต้องการรัฐบาลที่นิยมขวา พวกเสรีนิยมฝ่ายขวาที่ต้องการประนีประนอม และพวกเสรีนิยมอื่น ๆ ที่เกรงว่านโยบายของคาญูสจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประเทศ บุคคลเหล่านี้ภายใต้การนำของอดอล์ฟ เดอ ลา เวตา รัฐมนตรีกระทรวงการคลังของโอบอกอนก่อการกบฏขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ.1923 กบฏนี้ได้รับการสนับสนุนจากชาวเมืองเวราครุซ ฮาลิสโก และอัวากา ประธานาธิบดีคัลวิน คูลลิจด์ (ค.ศ.1923-1929) แห่งสหรัฐอเมริกาในทางตรงกันข้ามประกาศให้ความช่วยเหลือทางด้านอาวุธแก่โอบอกอน 3 เดือน ต่อมากองทัพรัฐบาลสามารถปราบกบฏลงได้สำเร็จ เดอ ลา เวตา ลี้ภัยไปอาศัยอยู่ใน ลอส แองเจลิส และในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ.1924 เม็กซิโกก็ได้ประธานาธิบดีใหม่ตามความตั้งใจของโอบอกอน

ปลูตาร์โก เอลิอัส คาญูส (ค.ศ.1924-1934)

ปลูตาร์โก เอลิอัส คาญูส (ค.ศ.1877-1945) ผู้นำคนใหม่ของเม็กซิโก เกิดในครอบครัวที่ยากจนในรัฐไซโนรา เคยเป็นครูสอนหนังสือ เป็นคนผสมเหล่า สมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพของโอบอกอนในสมัยขับไล่รัฐบาลของเวตา และได้เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลของคาร์รีนชาในสมัยของโอบอกอน คาญูสดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย (Gobernacion) เป็นบุคคลที่มีความสามารถทั้งในด้านการทหารและการเมือง แต่เป็นคนตรง ขาดเทคนิคในการปกครอง²⁵ ในวันที่เข้ารับตำแหน่ง รัฐบาลของคาญูสซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็นรัฐบาลของเหล่ากรรมมาชีพ ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากชาวไร่ชาวนา กรรมกร และชาวพื้นเมืองจากเหนือจรดใต้ และเพื่อนผู้นำกรรมกรจากสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของซามูเอล กอมเปอร์ อดีตผู้นำสหภาพแรงงานแห่ง

²⁴ บูคาเรลลี เป็นชื่อถนนหนึ่งในเม็กซิโก ซิตี ใช้เป็นชื่อเรียกการประชุมครั้งนี้

²⁵ Quirk, op.cit., p.98.

อเมริกา ที่มาร่วมฉลองชัยชนะให้แก่รัฐบาลกรรมาชีพของเม็กซิโกด้วย

งานของรัฐบาลกรรมาชีพที่รออยู่ข้างหน้าได้แก่การจัดการนัอราษฎรบังหลวงในวงราชการที่หมักหมมมาตั้งแต่สมัยโอบอกอน ยกฐานะของกรรมกร สร้างโรงเรียนสำหรับเด็ก และจัดหาที่ดินสำหรับชาวไร่ชาวนาที่ไร้ที่ทำกินประมาณ 12 ล้านคน เฮอร์ริง กล่าวว่ “งานเหล่านี้ไม่มีปัญหาสำหรับคาญเอสผู้ซึ่งมีทั้งความกระตือรือร้นและความสามารถ”²⁶ คาญเอสเริ่มงานด้วยการกำจัดข้าราชการผู้กระทำตนให้เป็นภาระแก่รัฐบาลด้วยการปลดออกหรือไม่ก็ให้เข้าทำงานในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสามารถ เช่นเดียวกับในวงการทหาร การเลื่อนสู่ตำแหน่งสูง ๆ ไม่สะดวกง่ายดายเช่นในสมัยก่อน มีการปลดนายทหารตำแหน่งสูง ๆ โดยเฉพาะสมัครพรรคพวกของโอบอกอนที่ไม่มีงานทำประจำออกจากตำแหน่ง และทดแทนด้วยนายทหารหนุ่ม ๆ ที่มีความสามารถในตำแหน่งที่ยังมีความจำเป็นอยู่

แต่ในสหภาพแรงงาน CROM ภายใต้การนำของลูอิส โมโรเนส เป็นองค์กรที่มีบทบาทอย่างมากในสมัยโอบอกอน มาในสมัยคาญเอส จากจำนวนสมาชิกซึ่งโมโรเนสอ้างว่ามีถึง 2.25 ล้านคนในปี ค.ศ.1927 เมื่อประกอบกับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานและอุตสาหกรรมของโมโรเนสเอง และการได้รับการปกป้องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อีกทั้งหน่วยงานทั้งหลายของรัฐ เช่น ตำรวจ กองทัพ และศาล ทำให้โมโรเนสกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในสมัยคาญเอส ความต้องการของโมโรเนสคือกฎหมายที่นักธุรกิจน้อยใหญ่ต้องเชื่อฟัง โมโรเนสใช้อำนาจหน้าที่สร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเอง ในขณะที่เดียวกับบรรดาสมาชิกของสหภาพแรงงานได้ส่วนแบ่งด้วย ในสมัยนี้ กรรมกรมีสิทธิประท้วงนายจ้างและได้ค่าจ้างที่สูงกว่าปกติ รวมทั้งมาตรการป้องกันอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ

คาญเอสให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อนโยบายปฏิรูปที่ดินทำกินให้แก่ชาวไร่ชาวนาไม่นานนักหลังจากเข้ารับตำแหน่งประมุขฝ่ายบริหาร ประกาศยึดที่ดินของพวกฮาเซนดาโดสมาแจกจ่ายให้แก่ชาวพื้นเมืองเพื่อใช้ประโยชน์ในรูปแบบการยึดถือที่ดินแบบเออีโด ผู้ช่วยที่สำคัญของคาญเอสในเรื่องนี้ ได้แก่ ลูอิส เลอง รัฐมนตรีกระทรวงเกษตร และหัวหน้าโครงการปฏิรูปที่ดินในปี ค.ศ.1928 จากนโยบายของคาญเอสที่ว่าเราจักต้อง “ยึดที่ดินของคนมั่งมีไปให้คนยากจน” เลองยึดที่ดินจากพวกฮาเซนดาโดสไปกว่า 7.5 ล้านเอเคอร์ แจกจ่ายให้ชาวไร่ชาวนา ซึ่งนอกจากที่ดินแล้ว รัฐบาลยังจัดหาเมล็ดพืช ปุ๋ยเคมี อุปกรณ์การเกษตร รวมทั้งการสร้างคลองส่งน้ำเพื่อการชลประทานเข้าไปยังไร่นาต่าง ๆ และจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรเพื่อให้การสนับสนุน

²⁶ Herring op.cit., p.352

สนุนทางด้านการเงิน อย่างไรก็ตามแม้จะมีผู้กล่าวว่า “ผลประโยชน์ที่แท้จริงตกไปเป็นของพรรคพวกคาทอลิก” แต่สำหรับชาวนาที่ได้รับที่ดินไป อย่างน้อยก็ได้สร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจที่มีโอกาสได้เป็นเจ้าของถือกรรมสิทธิ์บนที่ดินที่ตนเองไม่เคยมีมาก่อน

ปัญหาที่คาทอลิกแก้ไม่ตก และเป็นเสมือนหอกข้างแคร่ที่คอยทำร้ายอยู่ตลอดเวลา ได้แก่ปัญหาข้อขัดแย้งกับบริษัทค้าน้ำมันต่างชาติและองค์กรของศาสนา ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1925 เมื่อคาทอลิกเริ่มดำเนินการปฏิรูปองค์กรทั้ง 2 ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ การต่อต้านเกิดขึ้นและดำเนินไปจนกระทั่งยุติของคาทอลิก

ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1925 รัฐสภาแม็กซิกันอาศัยอำนาจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 27 ประกาศจะให้สัมปทานในการขุดสำรวจแหล่งแร่และน้ำมันแก่บริษัทของอังกฤษและอเมริกันต่อไปอีก 50 ปี หลังจากนั้นจะโอนเข้ามาเป็นของรัฐตามกฎหมาย และให้รัฐบาลถือหุ้นด้วยอย่างน้อย 50 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้รวมถึงบริษัทที่ประกอบกิจการมาก่อนปี ค.ศ.1917 ด้วยการขยายกำหนดระยะเวลาให้กว้างออกไป คาทอลิกมองว่าเป็นมาตรการประนีประนอมและช่วยลดความตึงเครียดลง แต่บริษัทอังกฤษและอเมริกันไม่เห็นเช่นนั้น ต่างเห็นพร้องกันว่าเป็นมาตรการที่ขัดต่อสัญญาสุภาพบุรุษที่โอเบกอนเคยตกลงไว้ในปี ค.ศ.1923 มีการเคลื่อนไหวต่อต้านกฎหมายดังกล่าวทั่วไปในสหรัฐอเมริกา เบนจามิน แอล แฟร์ไรเซด วุฒิสมาชิกจากรัฐนิวยอร์ก กล่าวว่า “เป็นการทูปหม้อข้าวชาวอเมริกัน”²⁷ ส่วนแฟรงค์ บี เคลลอคค์ รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ กล่าวว่า “เป็นการกระทำของพวกบอลเชวิค” มีการชูจะใช้กำลังเข้าแทรกแซงแต่ความขัดแย้งลดความตึงเครียดลง เมื่อประธานาธิบดีคัลวิน คูลลิจด์จ์ ส่งโดไวท์ มอร์ริว นักธุรกิจจากวอลล์ สตรีท เป็นทูตไปเจรจาท่อมมาศาลสูงแม็กซิโกประกาศว่า “กฎเกณฑ์ใหม่ที่รัฐสภาประกาศใช้นั้นไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลัง”

ขณะที่ความขัดแย้งกับบริษัทขุดน้ำมันต่างชาติยังไม่จบสิ้น คาทอลิกสร้างปัญหาใหม่ คราวนี้กับศาสนาทั้งในประเทศและนอกประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1917 มาตรา 3 และมาตรา 130 เป็นบทบัญญัติที่เป็นภัยต่อองค์กรของศาสนา แต่เนื่องมาจากการลังเลใจที่จะประกาศใช้บังคับของรัฐสภา อีกทั้งนโยบายประนีประนอมของโอเบกอนทำให้ปัญหาต่าง ๆ สะสมมากขึ้น ในต้นทศวรรษที่ 1920 คาทอลิกในขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเคยออกคำสั่งเนรเทศตัวแทนของศาสนาจากกรุงโรมออกนอกประเทศมาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อศาสนาต่อต้านและประณามการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1917 ด้วยการชูว่าจะขับไล่ชาวคริสเตียนทุกคน

²⁷ Quoted in Quirk, op.cit., p.99.

ที่ยอมรับที่ดินจากรัฐบาลนอกจากการเป็นชาวคริสเตียน จากนั้นก็มีการออกกฎหมายที่เข้มงวดต่อองค์กรศาสนาเป็นเหตุให้ชาวคริสเตียนสร้างกองทัพธรรมเพื่อปกป้องเสรีภาพของการนับถือศาสนาขึ้น

ในเดือนมกราคม ค.ศ.1926 หลังจากให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ เอล ยูนิเวอร์ซัล อาร์ค บิชอป โฮเซ โมรา อี เดล ริโอ ออกหนังสือฉบับหนึ่งพาดพิงถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1917 ใจความว่า “เสรีภาพในการนับถือศาสนาของชาวคริสเตียนถูกทำลายโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ศาสนาขอประณามและต่อต้าน รวมทั้งกฎหมายหรือพฤติกรรมอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน”²⁸ ลงนามโดยอาร์คบิชอปและสังฆราชทั้งหมดของเม็กซิโก คาญูสซึ่งขณะนั้นกำลังรอโอกาสที่จะกำจัดอิทธิพลของศาสนาอยู่ ฉวยโอกาสประกาศเนรเทศบาทหลวงต่างชาติออกนอกประเทศ สั่งปิดสำนักและโรงเรียนของศาสนา บังคับให้พระมาขึ้นทะเบียนกับทางการ และจับผู้นำสงฆ์บางคนในข้อหาก่อการวุ่นวาย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1926 ศาสนาได้ตอบฝ่ายปกครองด้วยการสไตรค์ ปล่อยัดให้ว่างเปล่าปราศจากผู้ประกอบพิธีทางศาสนา ชาวคริสเตียนอื่น ๆ ดำเนินการประท้วงด้วยการงดซื้อของที่ไม่จำเป็นด้วยความหวังจะทำลายระบบเศรษฐกิจของประเทศและทำให้รัฐบาลคาญูสอ่อนแอในขณะที่บางกลุ่มจับอาวุธเพื่อล้มล้างรัฐบาล ตลอดระยะเวลา 3 ปีแห่งการประท้วงที่นำไปสู่สงครามกลางเมืองย่อย ๆ ระหว่างศาสนากับรัฐบาล วัดกลายเป็นสถานที่รกร้างว่างเปล่าในขณะที่ชาวคริสเตียนกลุ่มหนึ่งสวดมนต์ อีกกลุ่มหนึ่งลักขโมยทรัพย์สินของวัดในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญออกไป เช่น ที่ทะเลสาบบัทซ์กัวโร และซาปาลา ฝ่ายต่อต้านทำลายทรัพย์สินและชีวิตของฝ่ายรัฐบาล เพื่อลงโทษฝ่ายศาสนาคาญูสประกาศขับไล่สังฆราชอีก 6 องค์ออกนอกประเทศ มีพระอีกจำนวนหนึ่งเดินทาง ติดตามไปด้วยเพื่อเป็นการประท้วงสถานการณ์แล้วร้ายลงเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบางคนใช้เหตุการ์ณความวุ่นวายนั้น ตักตวงผลประโยชน์ใส่ตนเองด้วยการประหารชีวิตครอบครัวชาวคริสเตียนและยึดทรัพย์สินสมบัติที่ดินของบุคคลเหล่านั้น สร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองและพวกพ้อง การทำลายล้างศาสนาครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่คอร์เตสนำกำลังนักบุญเบิกขึ้นแผ่นดินใหญ่ในต้นศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา

การต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพตามที่องค์กรของศาสนากล่าวอ้าง ได้รับการสนับสนุนจากชาวคริสเตียนโดยทั่ว ๆ ไปในสหรัฐอเมริกา ฟรานซิส ซี เคลลีย์ สังฆราชแห่งโอกลาโฮมาเรียกร้องให้รัฐบาลอเมริกันจัดสัมพันธทางการทูตกับเม็กซิโก จอห์น เจ บอยแลน วุฒิสมาชิกจากรัฐนิวยอร์กเรียกร้องให้รัฐบาลใช้กำลังแทรกแซงเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของชาวอเมริกัน

²⁸ Herring, op.cit., p. 354.

ชาวเม็กซิกันส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่เห็นในภาพคือโบสถ์
แห่งพระนางมารีอา

ในเม็กซิโก กลุ่ม “อัสวินแห่งโคลัมบัส” ใช้จ่ายตั้งกองทุนได้ถึง 1 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ส่งไปช่วยศาสนา อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องของชาวคริสเตียนในสหรัฐอเมริกาที่ให้แทรกแซงเม็กซิโกไม่เป็นผล เพราะผู้นำนิกายโปรเตสแตนต์ในสหรัฐอเมริกาเองเห็นว่าสิ่งที่รัฐบาลเม็กซิกันปฏิบัติอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว อีกทั้งดไวท์ มอร์ริวู้ ทูตพิเศษของประธานาธิบดีคัลวิน คูลลิจด์ เห็นว่า “การขัดแย้งครั้งนี้เป็นเรื่องของเม็กซิโก และชาวเม็กซิกันควรเป็นผู้แก้ไขปัญหาเอง”²⁹ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวอีกด้วยว่า คาเบญจจ่ายเงินเป็นจำนวนถึง 1 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ตัดสินบนวุฒิสมาชิกแห่งรัฐสภาอเมริกันให้เป็นปากเสียงแทน

ทั้ง ๆ ที่ตระหนักดีว่าไม่อาจมีชัยต่อฝ่ายรัฐบาลได้ ศาสนายังดำเนินการสไตรค์ติดต่อกัน 3 ปี การละทิ้งวัดของบาทหลวงไม่มีผลอย่างไรต่อชาวคริสเตียนส่วนใหญ่ ศาสนิกชนเหล่านั้นยังมีวัดปฏิบัติศาสนกิจได้ตามปกติ การประท้วงด้วยการงดซื้อของใช้ที่ไม่จำเป็น เพื่อหวังทำลายระบบเศรษฐกิจและรัฐบาลคาเบญจไม่ได้ผล เพราะในทางปฏิบัติชาวเม็กซิกันส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีพอที่จะซื้อหาของฟุ่มเฟือยได้อยู่แล้วกองทัพกบฏชาวคริสเตียน หรือ Cristeros ก็ขาดอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ทันสมัยที่จะต่อสู้กับกองทัพฝ่ายรัฐบาล ดังนั้น เมื่อได้นายดไวท์ มอร์ริวู้ ทูตพิเศษของประธานาธิบดีคูลลิจด์ เปิดการเจรจาไกล่เกลี่ย ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1929 ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงกันโดยศาสนายินยอมตามข้อเรียกร้องของคาเบญจที่ให้ “มีการขึ้นทะเบียนพระสงฆ์” ส่วนรัฐบาลปอร์เตส กิล ยินยอมให้มีการสอนหลักศาสนาในโรงเรียนสังกัดของศาสนาได้

ในปี ค.ศ. 1927 ขณะที่การขัดแย้งกับศาสนาใกล้ถึงจุดอ้อมตัว ไนวงการเมืองเริ่มคึกคัก เพราะวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคาเบญจใกล้จะสิ้นสุดลง การประกาศตัวของอัลวาโร โอเบกอน อดีตประธานาธิบดีเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งอีกครั้งได้รับการคัดค้านและนำไปสู่การกบฏของนายพลฟรานซิสโก เซอร์ราโน และนายพลอาร์นูลโฟ อาร์ โกเมซ ที่เห็นว่าโอเบกอน เป็นคนอ่อนแอเกินไป กบฏนายพลทั้ง 2 ถูกปราบลงอย่างรวดเร็ว และถูกยิงถึงแก่ความตาย ในขณะที่หลบหนีจากที่คุมขัง ในการเลือกตั้งเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1928³⁰ โอเบกอนได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากจากรัฐสภา แต่ก่อนที่จะเข้าดำรงตำแหน่ง ถูกเด็กหนุ่มคลั่งศาสนาคนหนึ่งลอบยิงถึงแก่ความตาย คาเบญจแทนที่จะประกาศตัวลงแข่งขันในการเลือกตั้งใหม่ซึ่งให้สิทธิเขาตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในเดือนกันยายน คาเบญจเรียกประชุมรัฐสภาประกาศความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะยุติการปกครองแบบเผด็จการ และการปกครองโดยตัวบุคคล โดยเปลี่ยนมาใช้กฎหมายแทนที่ ด้วยเหตุนี้รัฐสภาจึงลงมติเลือกเอมิลิโอ ปอร์เตส กิล อดีตผู้ว่าการรัฐตาโมลิสปาส ให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเฉพาะกาลเป็นเวลา 1 ปี

²⁹ Ibid., pp.355-356. และ Quirk, op.cit., p.101.

³⁰ มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญขยายวาระการดำรงตำแหน่งเป็นวาระละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งได้ 2 วาระติดต่อกัน

เอมีลิโอ ปอร์เตส กิล (ค.ศ.1928-1929)

ปอร์เตส กิล บริหารประเทศภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของคาถุสผู้ตั้งตนเองในตำแหน่งประธานคณะปฏิวัติ (Jefe Maximo de la Revolucion) ปอร์เตส กิล เป็นนักปกครองที่มีความสามารถไม่น้อยไปกว่าคาถุส แต่เป็นนักปฏิวัติที่มีหัวรุนแรงกว่าที่คนหลายคนคิดไว้ ระยะเวลาเพียง 1 ปี ในตำแหน่งปอร์เตส กิล ทำการปฏิรูปที่ดินคิดเป็น 2 เท่าที่คาถุสทำไว้เฉพาะในปีสุดท้าย ก่อนสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ประกาศใช้บังคับกฎหมายแรงงานโดยไม่เกรงกลัวว่าจะขัดแย้งหรือเป็นที่พอใจของโมโรเนสหรือไม่ ร่วมมือกับคาถุสจัดตั้งพรรคการเมือง “พรรคปฏิวัติแห่งชาติ” (Partido Nacional Revolucionario) หรือ PNR ขึ้นในปี ค.ศ. 1929 ในทำนองเดียวกับอนุญาตให้มีการตั้งพรรคการเมืองอื่นได้ด้วย

ความสัมพันธ์กับศาสนาระยะนี้เริ่มมา เป็นผลมาจากการเจรจาไกล่เกลี่ยของ ดไวท์ มอร์ริวอร์ ดั้งที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เมื่อรัฐบาลยอมรับบทบาทของศาสนาในสังคมและยินยอมให้มีการสอนศาสนาในโรงเรียนสังกัดของศาสนา พระทั้งหลายกลับเข้าวัดประกอบพิธีกรรมตามเดิม ส่วนพวกคริสเตโรสยอมวางอาวุธ และเข้ามาบดตัวกับรัฐบาล

ปอร์เตส กิล แม้จะแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถเพียงใด แต่ตามข้อเท็จจริง นักการเมืองหลาย ๆ คนยังมองเห็นว่าปอร์เตส กิล ก็คือตัวแทนของคาถุส และแม้จะมีการกล่าวถึงคำว่าประชาธิปไตยและสิทธิของมนุษยชน แต่สภาพการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศตกอยู่ภายใต้การชี้นำของพวกเขาเชียนติฟิโกส ในคราวของนักธุรกิจกลุ่มใหม่ ผู้สร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองโดยอาศัยคำว่า “เพื่อผลประโยชน์ของประเทศ” เป็นเครื่องมือบังหน้า

ในปี ค.ศ.1929 รัฐบาลประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อสรรหาผู้มาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของโอเบกอนต่อจากปอร์เตส กิล ที่ยังเหลือเวลาอีก 5 ปี ที่ประชุมพรรคพีเอ็นอาร์ ลงมติให้ส่งอาร์อน เซนซ์ นักธุรกิจผู้มั่งคั่งลงสมัครแข่งขันแต่ข้อเสนอดังกล่าวเป็นอันตกไป และเปลี่ยนไปเป็นนายพลปาซควาล ออร์ติซ รูบิโอ ตามคำยืนยันของคาถุส ผลของการเลือกตั้งออร์ติซ รูบิโอชนะ โฮเซ วัสกอนเซโลส อดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการในสมัยโอเบกอนคู่แข่งของเขาไปด้วยคะแนนเสียงท่วมท้นเมื่อฝ่ายแพ้วัสกอนเซโลสย้ายภูมิลำเนาไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในสหรัฐอเมริกาเพื่อรอคอยการปฏิวัติครั้งใหม่ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นไปได้ในข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตาม แม้ความหวังของวัสกอนเซโลสจะไม่เป็นความจริงขึ้นมา แต่ความเป็นนักปรัชญาและนักการศึกษาทำให้วัสกอนเซโลสได้รับการยกย่องว่าเป็นเสาเอกทางด้านการศึกษาเสาหนึ่งของเม็กซิโกในสมัยนั้น

ป้าคอลล ออร์ติซ รูบีโอ (ค.ศ.1929-1932)

ออร์ติซ รูบีโอ ปกครองเม็กซิโกต่อมาอีก 3 ปี โดยมีคาญูสเป็นผู้สั่งการอยู่เบื้องหลัง (จากบ้านของเขาในเมืองเซร์นาวากา) แต่หลังจากปี ค.ศ.1930 เป็นต้นมาเมื่อคาญูสเดินทางกลับจากยุโรป เขาเริ่มกล่าวโจมตีผลงานออร์ติซ รูบีโอ อย่างเปิดเผย กล่าวหาว่านโยบายปฏิรูปที่ดินทำกินไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ชาวไร่ชาวนายังไม่รู้วิธีใช้เครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพเป็นเหตุให้ผลผลิตตกต่ำ ข้อกล่าวหาของคาญูสนับว่าถูกต้องแต่เขาสืมข้อเท็จจริงอีกข้อหนึ่งว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงของผู้ใกล้ชิดเป็นสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในสมัยนี้ไม่มีการปฏิรูปที่ดินทำกินอย่างจริงจัง ในปี ค.ศ.1933 มีที่ดินเพียง 1 ใน 5 ของที่ปอร์เตส กิล เคยแจกจ่ายให้แก่ชาวไร่ชาวนา ในปี ค.ศ.1929 ตกถึงมือชาวไร่ชาวนา สหภาพแรงงานซึ่งเคยเป็นฐานอำนาจอย่างดี ในสมัยคาญูส ถูกปอร์เตส กิล ลดบทบาทลง มาในสมัยออร์ติซ รูบีโอ นอกจากจำกัดอำนาจของสหภาพแรงงานแล้วยังรวมถึงผู้นำของสหภาพคือโมโรเนสด้วย สงครามกับศาสนาที่ยืดลงในสมัยปอร์เตส กิล ออร์ติซ รูบีโอ เริ่มต้นด้วยการออกกฎหมายจำกัดจำนวนนักบวช ในปี ค.ศ.1933 มีพระเพียง 200 รูป ทัวเม็กซิโกที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ นโยบายศาสนาของออร์ติซ รูบีโอ สร้างความขัดแย้งระหว่างรัฐกับศาสนาขึ้นมาอีก

อาเบลาร์โด โรดริเกซ (ค.ศ.1932-1934)

ในเดือนกันยายน ค.ศ.1932 ด้วยแรงกดดันจากคาญูส ออร์ติซ รูบีโอ ลาออกจากตำแหน่งเดินทางไปพักผ่อนในสหรัฐอเมริกา รัฐสภาโดยคาญูสเลือกอาเบลาร์โด โรดริเกซ (ค.ศ. 1932-1934) เข้าดำรงตำแหน่งในเวลาที่เหลืออีก 2 ปี ต่อจากออร์ติซ รูบีโอ โรดริเกซ นักธุรกิจผู้ร่ำรวย จากกิจการบ่อนการพนันที่คาญูสและนักปฏิวัติในสังกัดของคาญูสเป็นหุ้นส่วนอยู่ด้วย เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดและตระหนักดีว่าการสนับสนุนระบบอุตสาหกรรมของประเทศจะไร้ผล ถ้าประชาชนชาวเม็กซิกันไม่มีพลังทางเศรษฐกิจที่ดีพอที่จะจับจ่ายใช้สอยและบริโภคสินค้าอุตสาหกรรมเหล่านั้นได้ ด้วยเหตุนี้โรดริเกซหันมาให้การสนับสนุนการเรียกร้องขอขึ้นค่าแรงของกรรมกร แทนการปฏิรูปที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงนโยบายปฏิวัติของรัฐบาล “ราชวงศ์จากทางเหนือ” ที่มุ่งสร้างการกินดีอยู่ดีให้แก่ประชาชน ประกอบกับนับจากต้นทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมา ภายในวงการรัฐบาลเต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง การดูถูกเหยียดหยามผู้ยากไร้ในสังคม บรรดานักการเมือง และผู้นำสหภาพแรงงานคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีความตั้งใจอย่างจริงจังในการปฏิบัติงาน นโยบายการปฏิรูปที่ดินทำกินมีไว้เพื่ออวดชาวโลกมากกว่าที่จะใช้

บังคับ ในปี ค.ศ.1933 รัฐบาลทำการปฏิรูปที่ดินทำกินไปเพียง 18 ล้านเอเคอร์ ที่เหลืออีก 300 ล้านเอเคอร์ยังคงเป็นของพวกฮิสแปนิก มีเสียงเรียกร้องจากบุคคลหลายกลุ่มให้รัฐบาลทำการแก้ไขนโยบายเสียใหม่ เช่น ชาวไร่ชาวนาต้องการให้รัฐบาลปฏิรูปที่ดินตามแนวทางของชาปาตา วิเซนเต ลอมบาร์โต โทเลดาโน ผู้นำสหภาพแรงงานคนใหม่เป็นผู้มีความคิดแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมตามแนวทางของมาร์กซ์ นาร์ซิโซ บัสซอลล์ เรียกร้องให้มีการปฏิรูประบบการศึกษา รวมไปถึงผู้ที่ต้องการให้รัฐจัดการศึกษาแบบ “สังคมนิยม” และการขจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงการศึกษา ในปี ค.ศ.1933 คาเบญซปรับปรุงระบบการศึกษาใหม่ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 3 โอนการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัดของศาสนา มาขึ้นและใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแทน อีกทั้งให้จัดการสอนตามแนวทางของ “สังคมนิยม” ในโรงเรียนทุกแห่งของรัฐ ส่วนปัญหาอื่น ๆ ประชานแห่งคณะปฏิวัติ คาเบญซปล่อยให้ เป็นปัญหาของลาซารโ คาร์ดินัส รัฐบุรุษคนสุดท้ายแห่งราชวงศ์ทางเหนือที่จะคิดแก้ไขต่อไป

ลาซารโ คาร์ดินัส (ค.ศ.1934-1940)

ลาซารโ คาร์ดินัส (ค.ศ.1895-1970) ประธานาธิบดีในสังกัดของคาเบญซที่ไม่ใช่ผู้มีภูมิลำเนา จากรัฐทางเหนือ เกิดเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ.1895 ในครอบครัวลูกผสมชาวพื้นเมืองเผ่า ทารัสกาที่ยากจนครอบครัวหนึ่งในรัฐมิเชกกันเมื่อมีอายุได้ 18 ปี สมัครเข้าในกองทัพเรียกร้องที่ดิน ทำกินของชาปาตา ส่วนตัวแล้วเป็นผู้ที่มีจิตใจเป็นนักปฏิวัติและความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำการ ปฏิรูปการศึกษาและที่ดินทำกิน ต่อมาเข้าร่วมกองทัพของวิลยาและคาร์รีนซาได้เลื่อนตำแหน่งตาม ลำดับ เป็นนายพลเมื่อมีอายุ 25 ปี ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการรัฐมิเชกกัน คาร์ดินัสผู้มีความคิด ต่อต้านศาสนา ทำการปฏิรูประบบการศึกษาและที่ดินทำกินอย่างได้ผล เมื่อรวมกับความ สามารถและความซื่อสัตย์อันเป็นคุณสมบัติประจำตัว ได้รับแต่งตั้งจากคาเบญซให้เป็นหัวหน้าพรรค PNRและต่อมาในตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยตำแหน่งที่มีโอกาสเป็นประธานาธิบดี มากที่สุด แม้ถูกกีดกันจากผู้เป็นปฏิปักษ์ทางการเมืองและพวกอนุรักษนิยมที่กล่าวหาว่าเขาเป็น ชาวพื้นเมืองที่ “เหม็นสาบ” แต่ในการกล่าวสุนทรพจน์ต่อที่ประชุมสภาในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ.1933 คาร์ดินัสได้ดัดแปลงนโยบายที่ใช้ได้ผลในรัฐมิเชกกันมาเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (ค.ศ.1934-1940) อันได้แก่การกระจายที่ดินทำกิน การปฏิรูปกฎหมาย แรงงานการจัดให้มีสถานการศึกษาให้เพียงพอ การพัฒนาระบบอุตสาหกรรมในประเทศและการ ปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1934 ที่ประชุมรัฐสภาจึงลงมติเลือกคาร์ดินัสให้

ลาซาโร คาร์ดินัส เดอ ริโอ
ประธานาธิบดีเม็กซิโก (ค.ศ.1934-1940)

ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากโรดริเกซ เข้ารับตำแหน่งในเดือนธันวาคม เป็นประธานาธิบดีคนที่ 4 ในสังกัดของคาญูส และเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่ยกก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง เดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ ในชนบทพบปะประชาชน วิธีการที่คาญูสและพรรคเห็นว่า เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น แต่สำหรับคาร์ดินัลแล้วถือว่าเป็นความภาคภูมิใจของเขาประการหนึ่ง ที่ได้เป็นประธานาธิบดีของประชาชนชาวเม็กซิกันมากกว่าประธานาธิบดีของคาญูสหรือพรรคPNR³¹ ทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นประธานาธิบดีคนแรกนับจากดิแอสที่ขณะอยู่ในตำแหน่งออกเยี่ยมเยียนประชาชน และเป็นคนแรกที่ยกก่อนการเลือกตั้งไปโดยไม่มีการปฏิบัติหรือต่อต้านจากฝ่ายทหาร เป็นคนแรกที่อยู่ในตำแหน่งครบ 6 ปี และอำลาเวทีการเมืองไปโดยสันติ

คาร์ดินัลไม่เหมือนกับประธานาธิบดีคนก่อน ๆ ที่บริหารประเทศไปตามความต้องการของผู้ให้การสนับสนุนเช่นคาญูส ความเป็นประธานาธิบดีของประชาชน³² ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ คาร์ดินัลเริ่มทำการรื้อฟื้นแนวทางปฏิวัติเม็กซิโกใหม่หลังจากที่ได้เปลี่ยนแปลงทิศทางไปในสมัยก่อนด้วยการจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการตัดดวงผลประโยชน์ของรัฐบาลก่อน โดยอาศัยการปฏิวัติเป็นเครื่องมือบังหน้า เป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การกำจัดคาญูสและบริวารของเขา กิจการคาสโนที่สร้างความร่ำรวยทางลัดหลายแห่งถูกถูกสั่งปิด ที่ดินแบบฮาเซียนดาถูกยึดไปแจกจ่ายให้ชาวไร่ชาวนา และที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือ คาร์ดินัลยุยงให้สหภาพแรงงานก่อการสไตรค์ประท้วงนายจ้าง (รวมทั้งบริษัทของคาญูสด้วย) ด้วยเหตุนี้เอง ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1935 เพียงไม่กี่เดือนหลังจากคาร์ดินัลเข้ารับตำแหน่งหัวหน้าคณะรัฐบาลภายในสหภาพแรงงานพรรค PNR และรัฐสภา สมาชิกของทั้ง 3 องค์กรนั้นแตกแยกออกเป็นฝ่ายคาญูส และฝ่ายคาร์ดินัล คาร์ดินัลดำเนินการของเขาต่อไปด้วยการปลดพวกของคาญูสออกจากตำแหน่งสำคัญ ๆ ในขณะเดียวกันก็สร้างสัมพันธไมตรีกับศาสนา สหภาพแรงงาน ชาวไร่ชาวนา และนักการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์กับคาญูส เพื่อใช้เป็นฐานกำลังต่อสู้กับกลุ่มคาญูสต่อไป ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1935 ความสัมพันธ์ระหว่างคาร์ดินัลกับคาญูสขาดลง เมื่อคณะกรรมการจากรัฐสภากลุ่มหนึ่งหลังจากเดินทางไปเยี่ยมคาญูสที่บ้านพักของเขาในเมืองเซร์นาวากา นำคำพูดของคาญูสที่กล่าว

³¹ Bailey and Nasatir, op. cit., p.475.

³² ในบันทึกของอนิตา เบนเนอร์ ตอนหนึ่งกล่าวว่า “เช้าวันหนึ่ง มีรายงานจากกระทรวงต่าง ๆ เข้ามายังประธานาธิบดีแจ้งปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข แต่เมื่อประธานาธิบดีอ่านโทรเลขฉบับหนึ่งจากชาวนาเมืองอูร์ตีซิปิโก แจ้งว่า นาของข้าพเจ้าเสียหาย ลาของข้าพเจ้าตาย เลื่อยของข้าพเจ้าถูกขโมย บุตรของข้าพเจ้าป่วย ลงนาม ฮวน ปาโบล คาร์ดินัล สั่งให้กับเรื่องอื่น ๆ ไว้ก่อนและว่าปัญหาของฮวน ปาโบลควรได้รับการแก้ไขก่อน” Anita Brenner, *The Wind that Swept Mexico* (New York, 1943) p.85.

ถึง “นักปฏิวัติที่ไม่เชื่อสัตย์”³³ มารายงานแก่คาร์ดินัล คาญูสเดินทางออกนอกประเทศ³⁴ ตามคำสั่งของคาร์ดินัล การจากไปของคาญูสทำให้คาร์ดินัลเป็นประธานาธิบดีอย่างเต็มตัวทั้งทางพฤตินัยและทางนิตินัย นอกจากกำจัดคาญูส คาร์ดินัลยังกำจัดบริวารคนอื่นของคาญูสอีก เช่น โทมัส คาร์ริโด คานาบัล อติตรัฐมนตรีกระทรวงเกษตร เอมีลิโอ ปอร์เตส กิล อติตประธานาธิบดีและเพื่อนสนิทของคาญูส และนายพลซาเทอร์นิโน เซดิญญู รัฐมนตรีกระทรวงเกษตร ผู้รักแต่ความสะดวกสบาย ฟุ้งเฟ้อ และไม่ดำเนินนโยบายปฏิรูปที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายต่อไป

เป็นที่ยอมรับกันว่านับจากเดือนมิถุนายน ค.ศ.1935 บารมีของคาร์ดินัลแผ่ขยายไปทั่วเม็กซิโกตั้งที่ไม่เคยมีประธานาธิบดีคนใดแม้แต่ดิเอซเคยมีมาก่อน คาร์ดินัลดำเนินนโยบายเป็นมิตรและให้ความสำคัญกับกลุ่มผลประโยชน์ทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง กองทัพ ชาวยุโรป ชาวนา กรรมกร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ การปกครองของคาร์ดินัลแม้จะเรียกไม่ได้ว่าเป็นประชาธิปไตย แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีสิทธิมีเสียงแสดงความคิดเห็นในกิจการบ้านเมือง แม้รัฐบาลจะไม่รับฟังทั้งหมด การให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น คาร์ดินัลเห็นว่าจะทำให้ประชาชนเรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตยต่อไป ในด้านชีวิตส่วนตัว คาร์ดินัลใช้ชีวิตอย่างง่าย ๆ ไม่หรูหราฟุ้งเฟ้อ ไม่เก็บตัว เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าพบ โดยเฉพาะชาวพื้นเมืองและชาวยุโรป ชาวนา คาร์ดินัล เป็นคนทำงานหนัก ทำให้เขากลายเป็นแบบอย่างและสัญลักษณ์อันดีงามของคนในประเทศที่จะดำเนินตาม

“การปฏิวัติเม็กซิโก” ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1910 ส่งผลหลายประการให้แก่เม็กซิโกทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แม้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วยังไม่เป็นที่น่าพอใจก็ตาม เศรษฐกิจของชาวยุโรป ชาวนา และกรรมกรโดยทั่ว ๆ ไปดีขึ้น มีการปฏิรูปที่ดินถึง 20 ล้านเอเคอร์ ในจำนวนดังกล่าว เป็นการจัดสรรที่ดินแบบเอสโตให้แก่ชาวพื้นเมืองไป 20% โดยเฉพาะในสมัยโอบากอนและคาญูสมีการสร้างโรงเรียนถึง 12,000 แห่ง มาในสมัยคาร์ดินัล ความเป็นนักปฏิวัติยังฝังอยู่ในจิตใจตั้งแต่สมัยเป็นผู้ว่าการรัฐ เม็กซิโกของคาร์ดินัลไม่ใช่เม็กซิโก ซิตี หรือชาวเม็กซิกันก็ไม่ใช่ผู้ที่อาศัยอยู่ในเม็กซิโก ซิตี เท่านั้นเอง แต่เม็กซิโกของคาร์ดินัลได้แก่ท้องถิ่นที่ห่างไกล ชาวเม็กซิกันก็คือผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลเหล่านั้นเอง จากความคิดดังกล่าว คาร์ดินัลใช้เวลาของเขาเกือบทั้งหมดเดินทางท่องเที่ยวดูแลทุกข์สุขชาวเมืองมากกว่าอยู่ในทำเนียบรัฐบาล สถานที่สั่งงานก็คือที่พัก หรือกระท่อม แล้วแต่ว่าจะพักแรมที่ใด อย่างไรก็ดี ความพยายามที่จะเร่ง “การปฏิวัติเม็กซิโก” ขยายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นที่ก้นดงและห่างไกลความเจริญไม่เป็นผลสำเร็จมากนัก ทั้งนี้เพราะขาดเงินทุน ช่างเทคนิค และตั้งที่เฮอริ่งกล่าวไว้ว่า “เป็นโครงการที่ใหญ่เกินตัว”³⁵

³³ Keen and Wasserman, op.cit., p. 290.

³⁴ คาญูสไปตั้งรกรากอยู่ในรัฐแคลิฟอร์เนียประมาณ 6 ปี จึงได้รับอนุญาตให้เดินทางกลับ และใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างเงียบ ๆ ที่บ้านพักของเขา ในเมืองเซร์นาวากา จนกระทั่งถึงแก่กรรมในปี ค.ศ.1945 รายละเอียดการขัดแย้งระหว่างคาญูสกับคาร์ดินัล ดู Albert L. Michaels, 'The Cardenas-Calles Break,' *Latin American History History Vol.2. The Nineteenth and Twentieth Centuries* edited by Helen Delper, (New York, 1972) pp.173-175.

แล้วแต่ว่าจะพักแรมที่ใด อย่างไรก็ดี ความพยายามที่จะเร่ง “การปฏิวัติเม็กซิโก” ขยายความเจริญ ไปสู่ท้องถิ่นที่กันดารและห่างไกลความเจริญไม่เป็นผลสำเร็จมากนัก ทั้งนี้เพราะขาดเงินทุน ช่างเทคนิค และตั้งที่เฮอริงกล่าวไว้ว่า “เป็นโครงการที่ใหญ่เกินตัว”³⁵

ในด้านการบริหารประเทศ หลังกำจัดคาญเนสและบริวารได้สำเร็จ คาร์ดินัลเริ่มรณรงค์ หาเสียงสนับสนุนทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับฝ่ายอนุรักษนิยม ด้วยการทำการปรับปรุงสร้างพรรค PNR ซึ่งเป็นพรรคการเมืองของรัฐบาลใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นพรรคการเมืองของชาวไร่ชาวนา และชนชั้นกรรมาชีพ ปลดสมาชิกเก่าของคาญเนส รวมทั้งผู้ไร้สมรรถภาพออกจากการเป็นสมาชิก เสริมใหม่ด้วยบุคคลที่มีความสามารถที่เห็นชาวไร่ชาวนา ทหารและกรรมกร และเปลี่ยนชื่อ เป็น Partido Revolucionario Mexicano หรือ PRM ในสหภาพ แรงงาน อดีตผู้นำลูอิส โมโรเนสถูกเนรเทศไปพร้อมคาญเนส ผู้นำคนใหม่วิเซนเต ลอมบาร์โด โทเลดาโน แม้จะเป็นผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์และเป็นผู้ที่มีปัญหามากที่สุด แต่ในสมัยคาร์ดินัล ลอมบาร์โด โทเลนาโด และสหภาพแรงงาน Confederacion de Trabajadores Mexicanos หรือ CTM ร่วมมือเป็นอย่างดีที่จะผลักดันนโยบายแรงงานของชาติให้เป็นไปตามแผนพัฒนา 6 ปี ของคาร์ดินัล แทนสหภาพแรงงาน CROM ของโมโรเนส

เมื่อฐานะทางการเมืองมั่นคงเป็นปึกแผ่น คาร์ดินัลหันมาทำการปฏิรูปที่ดินซึ่งเขาเห็นว่า เป็นความจำเป็นเร่งด่วนและต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นอันดับแรก การจัดสรรที่ดินทำกินที่ผ่านมามีหลายรูปแบบ ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะของภูมิภาคและภูมิอากาศ แต่ที่สำคัญได้แก่การแบ่งที่ดินแบบเออีโด ที่ผู้ได้รับสิทธิหรือเออีตาตารีโอมิสิตีทำการเพาะปลูกร่วมกัน ผลผลิตเป็นของผู้ครอบครองที่ดิน แต่จะนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนมือไม่ได้ นอกจากการแบ่งที่ดินไปให้ครอบครัวในระบอบเออีโดแล้ว ยังมีแบบแรนโซ รัฐจะมอบกรรมสิทธิ์ให้บุคคลแต่ละคนไป จำนวนที่ดินมากน้อยตามความจำเป็น การยึดถือแบบแรนโซมีมากในรัฐทางภาคเหนือของประเทศ การมอบที่ดินแบบสุดท้าย ได้แก่เออีโดขนาดใหญ่ การมอบที่ดินแบบนี้จะให้เฉพาะกิจการเพาะปลูกที่ต้องการพื้นที่เป็นจำนวนมาก เช่น การปลูกอ้อย ฝ้าย กาแฟ ข้าว และถั่ว การยึดถือที่ดินแบบนี้ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกัน และทุกคนจะได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กันจากผลกำไรที่เกิดขึ้น เออีโดขนาดใหญ่ใช้ปลูกฝ้ายแห่งแรกอยู่ในรัฐโกอาวิลา และดูริงโก เมื่อรัฐจัดสรรที่ดินให้ไปทำการเพาะปลูกแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรแบบใด ส่วนมากรัฐจะจัดหาเมล็ดพืช เครื่องมือและเปิดสินเชื่อให้โดยมีธนาคารสินเชื่อเพื่อการเกษตร (Banco de Credito Ejidal) เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

³⁵ Herring, op.cit., p.362.

ในสมัยของคาร์ดินัล รัฐบาลแจกจ่ายที่ดินกว่า 45 ล้านเอเคอร์ ไปให้แก่ชาวพื้นเมือง ประมาณ 12,000 หมู่บ้าน การจัดสรรที่ดินทำกินในอัตราที่สูงเช่นนั้นได้ทำลายการยึดถือที่ดินแบบ อาเซียนดาดังเดิมลง แต่เป็นที่พอใจของชาวไร่ชาวนาผู้ไร้ที่ดินทำกิน และสร้างความสำเร็จให้แก่ ประเทศ ในปี ค.ศ.1940 ผลจากการปฏิรูปที่ดิน รวมทั้งการจัดตั้งโรงเรียนศุนย์อนามัย และ สาธารณูปโภค ด้านอื่น ๆ ได้ยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวไร่ชาวนาขึ้นแม้จะไม่มากก็ตามและมีผล ต่อไปถึงการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ และระบบอุตสาหกรรมของประเทศในที่สุด ผลผลิตใน ระยะเวลาปี ค.ศ.1939-1941 สูงขึ้นกว่าทุก ๆ ปี ตั้งแต่ “มีการปฏิวัติเม็กซิโก” เป็นต้นมา

อย่างไรก็ดี แม้คาร์ดินัลจะมุ่งสนองความต้องการของชาวไร่ชาวนาผู้ไม่มีที่ดินทำ กิน ให้มีโอกาสได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินแม้จะเป็นส่วนน้อยก็ตาม แต่การกระจายที่ดินทำกิน มีข้อบกพร่องตั้งแต่เริ่มแรก กล่าวคือในการกระจายที่ดินทำกินรัฐบาลมีจุดมุ่งหมายแต่เพียงต้อง การลดความตึงเครียดกับผู้ไม่มีที่ดินทำกินมากกว่าการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างจริงจัง รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐบาลในทุกระดับจึงมุ่งสร้างความพอใจด้วยการยกที่ดินให้แก่ชาว ไร่ชาวนา โดยไม่ได้คำนึงถึงความเป็นไปได้ในด้านอื่น ๆ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของที่นาและที่ดิน ทำกิน (โดยปรกติกการยึดที่ดิน รัฐบาลจะให้โอกาสเจ้าของที่ดินแสดงความจำนงว่าจะยกส่วนใด ให้ ซึ่งเป็นธรรมเนียมต้องรักษาส่วนที่ดีที่สุดไว้) นอกจากนี้การให้ความช่วยเหลือจัดหาเมล็ด พืช เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการให้สินเชื่อก็มีเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเป็นต้น

สาเหตุอีกประการหนึ่ง ชาวไร่ชาวนาผู้รับมอบที่ดินยังมีปัญหายุ่งยากกับขบวนการ บริหารงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตร สำนักงานปฏิรูปที่ดิน ธนาคารสินเชื่อเพื่อ การเกษตร และสหภาพชาวไร่ชาวนา เจ้าหน้าที่เหล่านี้แทนที่จะอำนวยความสะดวกให้ กลับพัฒนา วิธีการต่าง ๆ ในทางที่เป็นผลประโยชน์ตนเอง หลังจากปี ค.ศ.1940 เป็นต้นมา จากการไร้ประสิทธิภาพของชาวไร่ชาวนาที่เกิดมาจากสาเหตุข้างต้น ประกอบกับการที่รัฐบาลหันไปให้ความสนใจ กับการยึดถือที่ดินแบบเดิม ทำให้การยึดถือที่ดินแบบเอฮีโตเริ่มเสื่อมลงในขณะเดียวกันการยึดถือที่ ดินแบบละติฟันดิโอก็เจริญขึ้นเป็นเงาตามตัว

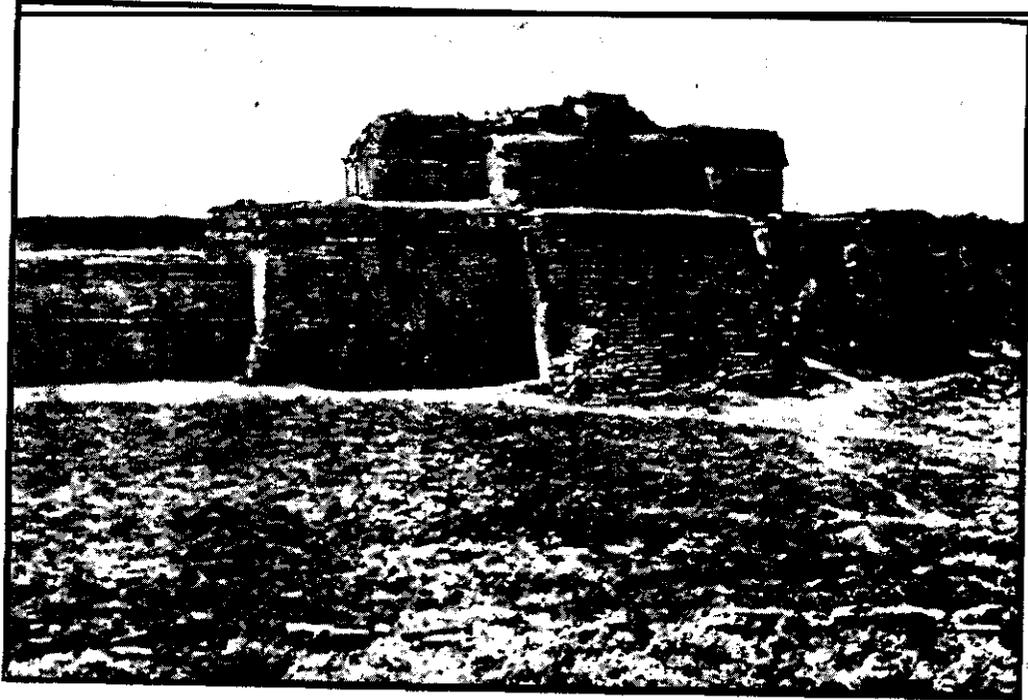
สำหรับสหภาพแรงงาน ในสมัยคาร์ดินัลมีการรื้อฟื้นอำนาจที่สูญเสียไปตั้งแต่ในสมัย ประธานาธิบดีปอร์เตส กิล และออร์ติซ รูบีโอ เมื่อตระหนักดีว่ามีรัฐบาลที่คอยให้การสนับสนุน อยู่ สหภาพแรงงาน CTM ฉวยโอกาสก่อการสไตรค์เรียกร้องค่าจ้างและบรรยากาศการทำงานที่ ดีกว่า ในปี ค.ศ.1935 มีการสไตรค์ทั้งสิ้น 642 ครั้ง มากเป็นจำนวน 2 เท่า ของที่เคยปรากฏ ในรอบ 6 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้สหภาพแรงงาน CTM รวมทั้งผู้นำชาวไร่ชาวนาและกองทัพมีบทบาท

บาททางการเมืองเข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง PRM ของรัฐบาลมีการติดอาวุธให้ แก่กองกำลังอาสาสมัครซึ่งคัดเลือกมาจากชาวไร่ชาวนา การติดอาวุธให้แก่ชาวไร่ชาวนามีผลต่อ รัฐบาลคือใช้เป็นกำลัง “ถ่วง” กองทัพของรัฐ และผลพลอยได้ก็คือสามารถปราบกบฏเผด็จการ ชาตินิยม “เซ็ดทองคำ” ภายใต้การนำของนายพลซาเทอร์นิโน เซติโญ แห่งรัฐชาน ลูอิส ไปโตซี ได้สำเร็จ และนายพลเซติโญถูกยิงตายโดยทหารรัฐบาลขณะถูกคุมขังอยู่

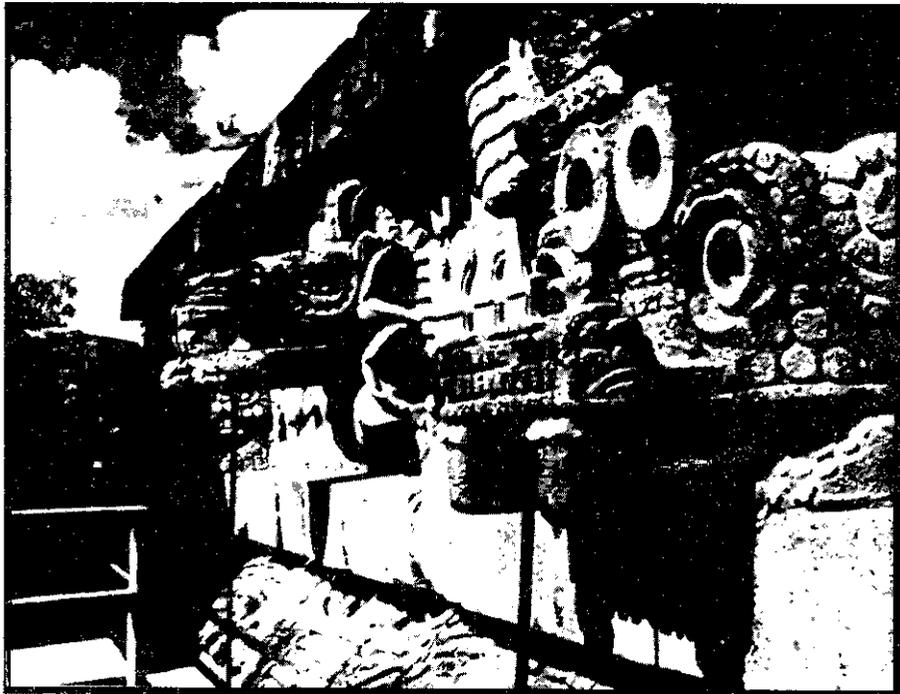
การปฏิรูปพื้นฟูอำนาจของสหภาพแรงงานมีผลทำนองเดียวกับการปฏิรูปที่ดิน การให้ อำนาจแก่สหภาพแรงงานเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนรัฐบาล ในระหว่างทศวรรษที่ 1930 แนวทางของรัฐบาลกับสหภาพแรงงาน CTM สอดคล้องกันคือ ร่วมมือกันปกป้องการกระทำ อันเป็นเผด็จการของกลุ่มต่าง ๆ แต่หลังจากปี ค.ศ.1940 เป็นต้นมา การเมืองการปกครองของ ประเทศหันเข้าสู่ระบอบเผด็จการ อิทธิพลของสหภาพแรงงานลดน้อยลง เมื่อประกอบกับการ บริหารงานที่ขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด รวมทั้งการมีประสบการณ์ในการทำงานในฐานะที่ เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ สิ่งเหล่านี้ได้ทำลายภาพพจน์ของสหภาพแรงงานในการเป็นผู้ชี้นำทิศทาง ให้แก่ชนชั้นกรรมาชีพ เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการต่อต้านจากสหภาพแรงงานอื่น ๆ

คาร์ดินัลแม้จะให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่สหภาพแรงงาน แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งนายทุนทั้ง หลายไป แม้ว่าจะถูกประณามว่าเป็นแกนนำของกลุ่มสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ คาร์ดินัลแสดงใน ทุกโอกาสที่จะอำนวยการว่า เขาไม่ได้เป็นผู้นิยมลัทธิทั้ง 2 ดังกล่าว คำพูดของคาร์ดินัลเป็นจริงทุกครั้ง ที่คาร์ดินัลให้การสนับสนุนสหภาพแรงงานสไตรค์ เช่น เพื่อเรียกร้องค่าแรงเพิ่ม คาร์ดินัลจะให้การ ช่วยเหลือนายจ้างด้วยการให้กู้ยืมเงินเพิ่มเติมจากกองทุนของรัฐ หรือไม่ก็กำหนดภาษีขาเข้าใน สินค้าประเภทเดียวกันในอัตราที่สูง เพื่อประกันราคาสินค้าและสร้างระบบผูกขาดภายในประเทศ ขึ้น ในปี ค.ศ.1934 คาร์ดินัลอนุมัติจัดตั้งสถาบันการเงินแห่งชาติ (National Financiera) ให้เป็นแหล่ง เงินกู้แก่ธุรกิจการค้าทั่วไป โครงการสาธารณประโยชน์ รวมทั้งการออกพันธบัตรเงินกู้ สถาบันนี้ มีส่วนช่วยให้ประเทศก้าวหน้าเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม อีกทั้งยังช่วยให้ชาวเม็กซิกันไม่ ขาดเครื่องอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

นอกเหนือจากการให้การสนับสนุนทางการเงินแก่นายทุนเจ้าของโรงงาน แล้ว เม็กซิโกในสมัยคาร์ดินัลยังต่อสู้เพื่อความเป็นเจ้าของยี่ห้อแห่งทรัพยากรกลับคืนจากต่าง ชาติในปี ค.ศ.1937 เมื่อมีการสไตรค์เรียกร้องค่าแรงเพิ่มของสหภาพแรงงานต่อบริษัทค้ำน้ำมันอังกฤษ และอเมริกัน เมื่อถูกปฏิเสธคาร์ดินัลประกาศยึดโรงกลั่นน้ำมันมาเป็นของรัฐในวันที่ 18 มี นาคม ค.ศ.1938 ซึ่งชาวเม็กซิกันถือว่าเป็นวันประกาศเอกราชทางด้านเศรษฐกิจจากต่างชาติของ

ซากวิหารโบราณของชาวเผ่ามลายู ในบริเวณคาบสมุทรยูคาตัน

ศิลปกรรมชาวพื้นเมืองในเม็กซิโก แกะสลักจากหินภูเขาทั้งลูก

เม็กซิโก การยึดโรงกลั่นน้ำมันจากต่างชาติ ทำให้เม็กซิโกมีน้ำมันใช้ในราคาที่ถูกและเพียงพอต่อความต้องการของประเทศและเพื่อการส่งออก แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว่าเม็กซิโกยังไม่สามารถยึดกิจการเหมืองแร่อีกประมาณ 90% ที่ยังคงเป็นของบริษัต่างชาติดูอยู่

ในด้านการศึกษา คาร์ดินัลให้การสนับสนุนระบบการศึกษาของประเทศด้วย การจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในชนบทที่ห่างไกล (ในปีสุดท้ายก่อนครบวาระโครงการศึกษาแบบ “สังคมนิยม” ของเขาได้รับการต่อต้านจากศาสนาและพวกอนุรักษนิยม) นอกจากนี้การมีเลือดเนื้อเป็นชาวพื้นเมืองทำให้คาร์ดินัลให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการศึกษาของชาวพื้นเมือง เพราะนอกจากการจัดสวัสดิการและการจัดตั้งสถาบันดูแลผลประโยชน์ของชาวพื้นเมือง (Departamento de Asuntos Indigenas) แล้วคาร์ดินัลยังให้มีการจัดตั้งสถาบันศึกษาวัฒนธรรมชาวพื้นเมืองแห่งเม็กซิโก (Instituto Nacional de Antropologia de Mexico) รวมทั้งให้การสนับสนุนจัดตั้งโครงการสถาบันอินเดียศึกษาแห่งภูมิภาคละตินอเมริกาขึ้น (Instituto Indigenista Interamericano)

นโยบายการปกครองประเทศที่โอนเอียงไปหา “มวลชน” ของคาร์ดินัล ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายที่สูญเสียผลประโยชน์ และได้รับการโจมตีมากขึ้นในระยะใกล้จะครบวาระ 6 ปี ในการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี พวกกลุ่มปฏิกริยาได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากเผด็จการฟาสซิสต์เยอรมันและสเปน โจมตีรัฐบาลที่กำลังนำประเทศเข้าสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ คาร์ดินัลใช้วิธีประนีประนอมด้วยการลดจำนวนการปฏิรูปที่ดิน ให้คำมั่นสัญญาต่อพวกนายทุนว่าจะยังคงให้ความสำคัญให้การสนับสนุนและคอยปกป้องรักษาสีทธิและทรัพย์สินของเขาเหล่านั้นต่อไป

ในการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ.1940 ฝ่ายขวาของพรรค PNR เสนอนายพลฮวน อันโตว อัลมาซัน นักธุรกิจผู้มั่งคั่งจากรัฐมอนเตอเรย์ เข้าแข่งขันกับนายพลฟรานซิสโก เจ มูยีกา ผู้นำฝ่ายซ้ายของพรรคที่มีบทบาทต่อการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1917 อีกทั้งเป็นเพื่อนสนิทของคาร์ดินัล ผู้สมัครทั้ง 2 ของพรรค ตามความเห็นของคาร์ดินัล ไม่เหมาะสมและไม่มีความสามารถพอที่จะเสริมต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (ค.ศ.1940-1946) ที่กำหนดแผนการปฏิรูปที่ดิน จัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อพัฒนาระบบการเกษตร การชลประทาน การสร้างถนนหนทาง และการจัดสรรที่ดินเออีโดขนาดใหญ่ให้แก่ชาวพื้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าสนับสนุนนายพลมูยีกา ก็คาดว่าจะมีการกบฏของฝ่ายขวา ส่วนผู้นำสหภาพแรงงาน CTM วิเซนเต ลอมบาร์โด โทเลดาโน ผู้สมัครที่มี “หัวรุนแรง” อีกคนหนึ่งก็ถอนตัวเหตุผลเพื่อความเป็นปึกแผ่นของพรรค ทางออกที่คาร์ดินัลเห็นว่าเหมาะสมที่สุดก็คือให้การสนับสนุนนายพลมานู

เอล อาวีลา คามาโซ ผู้ซึ่งมีทั้งความจงรักภักดีต่อคาร์ดินัล มีความคิดแบบอนุรักษนิยม และ
ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพแรงงาน CTM

เมื่อพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง นายพลอัลมาซันเดินทางออกนอกประเทศไปอยู่ในเท็กซัส
ประณามการเลือกตั้งว่าไม่บริสุทธิ์ และมีแนวโน้มว่าจะก่อความวุ่นวายขึ้น อย่างไรก็ตาม อัลมาซันล้ม
เลิกโครงการเดินทางกลับเม็กซิโกประกอบอาชีพตามปรกติ ขณะเดียวกัน อาวีลา คามาโซแถลง
นโยบายและแนวทางในการปกครองประเทศ³⁶ จะให้การสนับสนุนการลงทุนทั้งเงินทุนของชาติและ
ต่างชาติ จะแยกตัวออกจากการเป็นผู้นำของสหภาพแรงงาน จะให้การสนับสนุนต่อการจัดสรรที่
ดินทั้งแบบเออีโดและแบบส่วนตัว จะให้การสนับสนุนและยกย่องศาสนาและจะปกครองเม็กซิโก
เพื่อชาวเม็กซิกัน ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1940 อาวีลา คามาโซ สาบานตนเข้ารับตำแหน่ง ใน
บรรยากาศที่สงบปราศจากการต่อต้านใด ๆ

เม็กซิโกภายหลัง “การปฏิวัติเม็กซิโก” (ค.ศ.1940-1983)

เม็กซิโกสมัยคาร์ดินัลเป็นช่วงเวลาของการต่อสู้เพื่อความกินดีอยู่ดีของสังคม แต่เมื่อ
คาร์ดินัลสละตัวออกจากการเมืองยุคแห่ง “การปฏิวัติเม็กซิโก” ก็ได้ยุติลงไปด้วยในสมัยปฏิวัติ
เม็กซิโก ความเจริญทางด้านวัตถุรวมทั้งด้านจิตใจของชาวเม็กซิกันกระตือรือร้นมากกว่าที่เป็น
อยู่ แม้ว่าจะไม่มากก็ตาม ฐานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไร่ชาวนาและชนชั้น
กรรมกรดีขึ้นอย่างน่าพอใจ แต่หลังจากปี ค.ศ.1940 เป็นต้นมา นักปกครองส่วนใหญ่มีแนวความ
คิดโน้มเอียงไปทางอนุรักษนิยม กลุ่มชนที่เคยได้ประโยชน์จาก “การปฏิวัติเม็กซิโก” เริ่มสูญเสีย
ฐานะการกินดีอยู่ดีในสังคมไปให้แก่ชนกลุ่มใหญ่ ในสมัยนี้สิทธิของสหภาพแรงงานถูก
จำกัด การปฏิรูปที่ดินเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปและไม่เป็นนโยบายหลักของประเทศอีกต่อ
ไป รายได้ของชาวไร่ชาวนา กรรมกรตกต่ำลงกว่าที่เคยเป็น

มานูเอล อาวีลา คามาโซ (ค.ศ.1940-1946)

อาวีลา คามาโซ (ค.ศ.1897-1955) ประธานาธิบดีคนแรกผู้เปลี่ยนแปลงนโยบาย
“ปฏิวัติเม็กซิโก” เกิดเมื่อปี ค.ศ.1897 ในรัฐบัวลาทางตอนกลางของประเทศเมื่อเยาว์วัยเคยเข้า
ร่วมในกองทัพปฏิวัติ ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายพลเมื่ออายุได้ประมาณ 30 ปี มีชื่อเสียงจากการ
ปราบกบฏคริสเตโรในรัฐโคลิมา ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมในสมัยคาร์ดินัล
ในขณะที่ได้รับการเลือกตั้ง อาวีลา คามาโซ เป็นนักธุรกิจผู้มั่งคั่ง เป็นนักอนุรักษนิยม และผู้เคร่ง
ในศาสนาคริสเตียน ในช่วงเวลาที่อาวีลา คามาโซ ปกครองประเทศ ไม่มีการกล่าวถึงการ
ปฏิรูปศาสนา แต่มีการยกเลิกการศึกษาแบบ “สังคมนิยม” และหันมาฟื้นฟูระบบการศึกษาแบบเดิม

³⁶ Ibid., p.367.

เพื่อลดการไม่รู้หนังสือของคนในประเทศ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จากปี ค.ศ.1940 เป็นต้นมา เมื่อตระหนักดีว่าภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศจะเจริญรุ่งเรืองได้นั้นขึ้นอยู่กับธุรกิจภาคเอกชนเป็นสำคัญ อาวีลา คามาโช หันมาให้ความสนใจและให้การสนับสนุนการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมของประเทศ สร้างบรรยากาศอันดีร่วมกับนายทุนนักธุรกิจ เช่น ออกกฎหมายกำหนดราคาค่าจ้างคงที่ ห้ามชุมนุมประท้วง และการยื่นข้อหาการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้³⁷

เม็กซิโกในสมัยอาวีลา คามาโช เน้นหนักไปทางด้านกิจการต่างประเทศมากกว่าการขัดแย้งกันภายในประเทศเช่นในสมัยก่อน ๆ เมื่ออาวีลา คามาโชขึ้นปกครองประเทศ สงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านไปแล้ว 1 ปี ชัยชนะของฝ่ายเยอรมันในระยะแรกของสงครามทำให้เกิดกิจการฟาสซิสต์และกลุ่มของผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีจำนวนเพียงเล็กน้อยด้วย ในเม็กซิโกเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทั้งนี้ แต่หลังจากเยอรมันบุกรัสเซียในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1941 ข้อเรียกร้องของพวกคอมมิวนิสต์ยุติลง อาวีลา คามาโช ต่อด้านเผด็จการฟาสซิสต์มาโดยตลอด และแสดงท่าทีว่าให้การสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรและสหรัฐอเมริกา เมื่อญี่ปุ่นโจมตีอ่าวเพิร์ล ฮาร์เบอร์ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1941 และสหรัฐอเมริกาประกาศสงครามกับฝ่ายอักษะ เม็กซิโกจึงได้ประกาศตัวเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างเปิดเผย

การประกาศตนเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรโดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกาเป็นผลดีต่อเม็กซิโกทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และช่วยปล้ำล้างความมืดมืดในอดีตอัน “ขมขื่น” ที่ชาวอเมริกัน เพื่อนบ้านทางเหนือที่ใกล้ชิดที่สุดได้สร้างไว้ให้แก่ชาวเม็กซิกันตลอดระยะเวลาอันยาวนาน การประกาศตนเป็นฝ่ายประเทศที่มั่งคั่งร่ำรวยและมีอำนาจมากเช่นสหรัฐอเมริกา ทำให้เม็กซิโกได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจในรูปเงินยืม อาวุธยุทโธปกรณ์ และเครื่องจักร สิ่งเหล่านี้ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมของเม็กซิโกมีปัจจัยเพื่อใช้ในการผลิตตลอดเวลาในขณะที่โลกส่วนอื่น ๆ ประสบปัญหาขาดแคลนเนื่องจากภาวะของสงคราม เม็กซิโกป้อนวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปสู่ตลาดโลก ที่สำคัญได้แก่อาหาร สิ่งทอ ซีเมนต์ และของบริโภคที่สำคัญอื่น ๆ มอนเตอร์เรย์กลายเป็นศูนย์กลางผลิตเหล็กที่สำคัญออกสู่ตลาด ผลิตภัณฑ์เหล่านี้นำไปใช้ในการก่อสร้าง ตึกรามบ้านช่อง ถนนหนทาง โดยมีสถาบันการเงินแห่งชาติเป็นผู้ให้การสนับสนุน เศรษฐกิจของประเทศคล่องตัวขึ้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมไม่เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (ค.ศ.1940-1946)³⁸ เพราะนอกจากจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าครองชีพชาวเม็กซิกันในปี ค.ศ.1946 สูงขึ้นเป็น 4 เท่าของเมื่อปี ค.ศ.1929

³⁷ ปัจจุบันวิธีการดังกล่าวยังคงใช้กันอยู่และก็เป็นวิธีการที่ได้ผลดีด้วย ดู มดิซุม 17 มิถุนายน 2526

³⁸ Keen and Wasserman, op.cit., p.294.

ยังสร้างความเดือดร้อนให้แก่เจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยของรัฐ และประชาชนผู้หาเช้ากินค่ำ ผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่เจ้าของกิจการตลาดมืด และนักธุรกิจเพียงกลุ่มเล็ก ๆ มากกว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และเกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงในแวดวงของรัฐบาล

นอกจากนี้ สงครามโลกทำให้ชนชั้นในสังคมที่แตกแยกอยู่แล้วขยายตัวกว้างและเห็นเด่นชัดขึ้น ในกลุ่มอนุรักษนิยมมีขบวนการ “ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม” หรือ Sinarguismo เกิดขึ้น ผู้ร่วมขบวนการมีความคิดที่จะรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรม การดำรงชีวิต ความเชื่อดั้งเดิม และบทบาทของศาสนาในสังคมขึ้นมาใหม่ แม้ในระยะแรก ๆ ศาสนาจะไม่ให้การยอมรับแต่ด้วยพฤติกรรมที่เลียนแบบขบวนการคริสเตโรสและความเป็นผู้มี ความรู้ความสามารถ ทำให้ขบวนการนี้เติบโตใหญ่ในสังคมเม็กซิกัน นอกจากนี้จะเรียกร้องให้รัฐบาลให้ความสนใจวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศแล้ว กลุ่มฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมยังโจมตีการบริหารงานของรัฐบาลในกรณีที่รัฐบาลกลางไม่ให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารงานและกลายเป็นกลุ่มที่คอยต่อต้านรัฐบาลที่มีอิทธิพลมากกลุ่มหนึ่ง ในสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประณามรัฐบาลที่ประกาศเข้าเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร ในทางกลับกันให้การสนับสนุนฝ่ายอักษะอย่างเปิดเผย

สังคมด้านอื่น ๆ อาวีลา คามาโช ให้การสนับสนุนการศึกษาแม้จะเป็นไปอย่างช้า ๆ แต่ก็มีประสิทธิภาพ มีการก่อตั้งสถาบันประกันสังคมซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ มีหน้าที่จัดสวัสดิการให้แก่คนสูงอายุ คนพิการทุพพลภาพ และคนว่างงาน ในปี ค.ศ.1948 สถาบันประกันสังคมมีหน่วยงานให้บริการแก่สมาชิกในสังกัดดังนี้ สถานพยาบาล 11 แห่ง สถานพักฟื้น 3 แห่ง ศูนย์อนามัย 64 แห่ง ศูนย์ค้นคว้าวิจัย 11 แห่ง และศูนย์ผดุงครรภ์อีก 11 แห่ง

ในปี ค.ศ.1946 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไป ภายในพรรคการเมืองของรัฐบาลมีการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ จากพรรคปฏิวัติแห่งเม็กซิโก หรือ PRM มาเป็น Partido Revolucionario Institucional หรือ PRI³⁹ ทั้งนี้เพื่อเหตุผลทางด้านจิตวิทยาจากคำศัพท์ที่ใช้เป็นการแสดงและยืนยันให้ชาวเม็กซิกันและชาวโลกตระหนักในข้อเท็จจริงข้อหนึ่งว่าการปฏิวัติของเม็กซิโกได้ผ่านพ้นไปแล้ว จากนั้นไปชาวเม็กซิกันจะได้รับดอกผลจากการปฏิวัติที่แล้วมา โดยผ่านทางสถาบันปฏิวัติของชาติสถาบันใหม่ พรรค PRI ส่ง มิเกล อาเลฆาน (ค.ศ.1902- ๑) แข่งกับเอชีกิล ปาดิญา อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศผู้สนิทชิดเชื้อกับสหรัฐอเมริกา และได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นคนต่อไปจากอาวีลา คามาโช

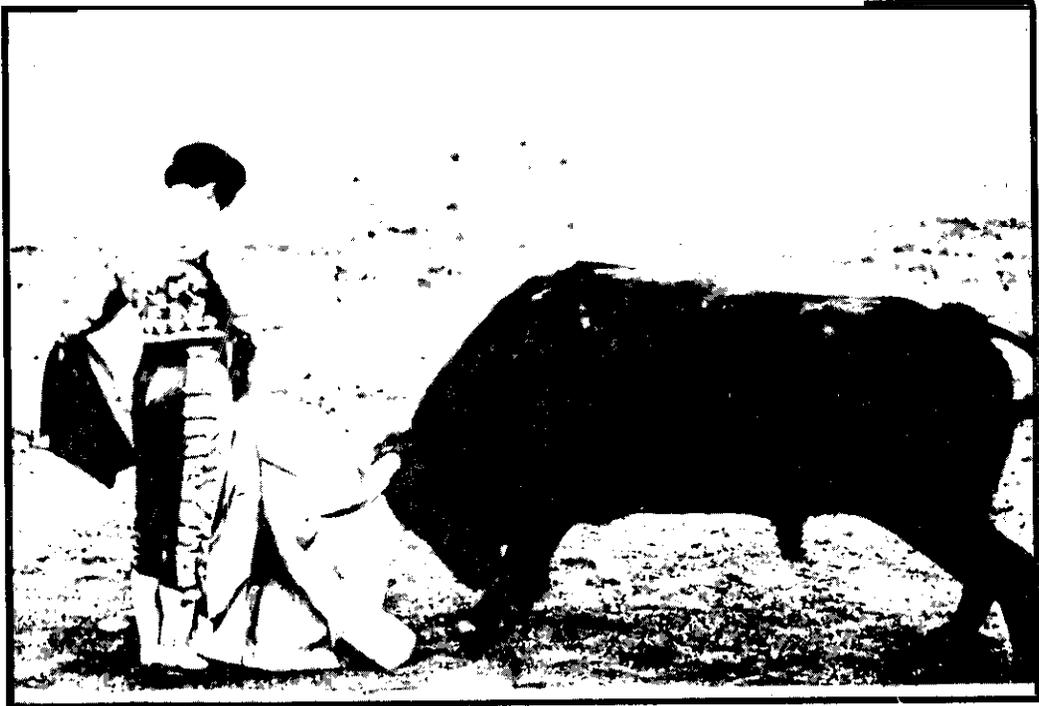
³⁹ ในสมัยของคาเบเนส (ค.ศ.1924-1934) พรรคการเมืองของรัฐบาลใช้ชื่อ Partido Nacional Revolucionario (PNR) ในปี ค.ศ.1938 เปลี่ยนมาเป็น Partido Revolucionario Mexicano (PRM) และในปี ค.ศ.1946 Partido Revolucionario Institucional (PRI)

มิเกล อาเลมาน (ค.ศ.1946-1952)

มิเกล อาเลมาน อดีตนักกฎหมาย และเป็นพลเรือนคนที่ 2 ที่ได้รับเลือกตั้งต่อมาจาก ฟรานซิสโก อี มาเดโร เป็นคนหนุ่ม (อายุเพียง 44 ปี ขณะดำรงตำแหน่งผู้นำของเม็กซิโก) มีผลงานที่เด่นมาตั้งแต่สมัยเป็นผู้ว่าการรัฐเวราครุซทางภาคตะวันออกเฉียงนอกของประเทศ และรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยในสมัยอาวีลา คามาโช นโยบายของอาเลมานเป็นไปตามแนวทางของรัฐบาลก่อนปรับปรุงการบริหารงานของรัฐบาล เน้นความซื่อสัตย์และความมีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปฏิรูประบบการศาล และรื้อฟื้นโครงสร้างหน่วยงานของรัฐบาลให้ทันสมัยขึ้น ทางการศึกษาต่างประเทศ อาเลมานสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สหรัฐอเมริกามากกว่าประธานาธิบดีคนก่อน ๆ เคยมีมา และมากกว่าที่ป่าติญาคูแห่งทางการเมืองของเขาที่เคยแถลงไว้ หลังจากประธานาธิบดี แฮร์รี เอส. ทรูแมน (ค.ศ.1945-1953) เดินทางมาทำพิธีเปิดอนุสาวรีย์ทหารผู้เสียชีวิตในสงครามชาปูลเตเปค (สงครามต่อต้านการรุกรานจากกองทัพอเมริกันปี ค.ศ.1847) อาเลมานได้รับเชิญจากรัฐบาลอเมริกันให้เดินทางไปเยือนเป็นการตอบแทน เขาได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติจากวอชิงตัน และได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ในปี ค.ศ.1946 เมื่อเกิดโรคระบาดในเม็กซิโก ทั้ง 2 ประเทศร่วมกันในโครงการนี้ กล่าวกันว่าหมดค่าใช้จ่ายไปเป็นเงิน 125 ล้านดอลลาร์อเมริกัน

การมีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกัน ในระหว่างทศวรรษที่ 1940 เม็กซิโกได้รับเงินช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้ถึง 400 ล้านดอลลาร์อเมริกัน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการเกษตรและอุตสาหกรรม มีการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ขึ้น 2 แห่ง แห่งหนึ่งในบริเวณที่ราบเดปัลคาเตเปค ทางทิศตะวันตกของประเทศ และอีกแห่งหนึ่งในบริเวณที่ราบลุ่มปาปาลับันใกล้กับอ่าวเม็กซิโก เขื่อนทั้ง 2 แห่งนี้ใช้เป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อการชลประทานและการเกษตร ความช่วยเหลืออีกด้านหนึ่ง ได้แก่การให้เงินกู้เพื่อใช้ในการก่อสร้างทางรถไฟ ในปี ค.ศ.1951 รัฐบาลเม็กซิโกใช้เงินกู้ซื้อสัมปทานการเดินรถแห่งหนึ่งของบริษัทการเดินรถไฟแห่งมหาสมุทรแปซิฟิกทางตอนใต้มาเป็นของรัฐบาล สำหรับกิจการนำมันภายใต้การบริหารงานขององค์การปิโตรเลียมแห่งชาติ หรือ Petroleoms Mexicanos (PEMEX) ดำเนินนโยบายตามอาเลมาน อันโตนิโอ เบอรัมิวเตซ ประธานกรรมการเมื่อเห็นว่าการไม่รุ่งเรืองเท่าที่ควรสนับสนุนให้นายทุนอเมริกันเข้ามาร่วมดำเนินการขุดเจาะน้ำมัน ในปี ค.ศ.1952 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของที่เคยผลิตได้ในปี ค.ศ.1940⁴⁰ มีการสร้างท่อส่งน้ำมันจากโรงกลั่นสู่ท่าเรือ คลังเก็บน้ำมัน และท่าเรือนำลิเกที่เมืองเวราครุซเพื่อการขนถ่ายน้ำมันสู่ตลาดโลก

⁴⁰ ในปี ค.ศ.1921 เป็นปีที่เม็กซิโก ผลิตน้ำมันสู่ตลาดโลกมากที่สุด 194.8 ล้านบาร์เรล หรือประมาณ 1 ใน 4 ของน้ำมันที่ผลิตออกสู่ตลาดโลก ในปี ค.ศ.1940 ประมาณ 44 ล้านบาร์เรลเพิ่มเป็น 72 ล้านบาร์เรล ในปี ค.ศ.1950 และ 116 ล้านบาร์เรล ในปี ค.ศ.1964

การสู่วัวเป็นกีฬาที่นิยมกันมากในเม็กซิโก

นอกจากจะให้การสนับสนุนการลงทุนของต่างชาติในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชาติแล้ว อาเลมานยังรื้อฟื้นการยึดถือที่ดินแบบฮาเซียนดาหรือการครอบครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินรายใหญ่ (ละตินฟันดิโอ) ทำนองเดียวกับละเลยการผลิตแบบเออีโดลง และเพื่อกระตุ้นให้มีการลงทุนของพวกเขาทุนศักดินา อาเลมานแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 27 ให้สิทธิเจ้าของที่ดินยึดถือที่ดินที่การชลประทานเข้าไปถึงแล้วจำนวน 250 เอเคอร์ และที่ดินที่การชลประทานยังเข้าไปไม่ถึงจำนวน 500 เอเคอร์ สิทธิดังกล่าวขยายกว้างไปอีกเป็น 375 เอเคอร์ ถ้าใช้ปลูกฝ้าย และ 750 เอเคอร์ ถ้าใช้ปลูกกาแฟ อ้อยและถั่ว สำหรับชาวไร่ชาวนารายย่อย ๑ รัฐออกกฎหมายให้การคุ้มครองที่ดินที่จัดอยู่ในหมวด “ใช้ประโยชน์ได้” โดยจะยึดเข้าเป็นของรัฐไม่ได้ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1940 เป็นต้นมา กฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องป้องกันการยึดที่ดินทำกินของชาวไร่ชาวนาที่มีประสิทธิภาพมากฉบับหนึ่ง อย่างไรก็ตามโดยส่วนรวมแล้ว อาเลมานใช้กลไกของรัฐสร้างความรำววยให้แก่ นักธุรกิจ นักลงทุนต่างชาติ และมิตรสหาย เห็นได้จากกรณีสร้างเขื่อนใหญ่ 2 เขื่อนดังกล่าว ผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นนักการเมือง ญาติและมิตรสหายของอาเลมาน ในสมัยนี้ วัสเซอร์แมน และคีน กล่าวว่าเป็น “ยุคที่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงมากที่สุดของเม็กซิโกปัจจุบัน”⁴¹

อดอล์ฟ รูอิซ คอร์ดิเนส (ค.ศ.1952-1958)

อดอล์ฟ รูอิซ คอร์ดิเนส เมื่อขึ้นปกครองประเทศต่อจากอาเลมาน แก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างฟุ่มเฟือยของรัฐบาลก่อน⁴² ด้วยการตัดรายจ่ายแผ่นดินบางอย่างลง ผลทำให้เศรษฐกิจตึงตัวขึ้น ประกอบกับภาวะการขาดดุล ในปี ค.ศ.1954 เม็กซิโกประกาศลดค่าเงินเป็น 12.50 เปโซ ต่อ 1 เหรียญสหรัฐ (ปัจจุบันมีนาคม 1982 45.50 เปโซ ต่อ 1 เหรียญสหรัฐ)

โดยทั่วไป นโยบายทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูอิซ คอร์ดิเนส คล้ายกับรัฐบาลที่แล้วมา ไม่ให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อการปฏิรูปที่ดิน ผลผลิตรวมจากที่ดินแบบเออีโดขนาดใหญ่ตกต่ำ ผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากการชลประทานของรัฐคือนายทุนเจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๑ เมื่อประกอบกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 27 ของรัฐบาลที่แล้ว และการหลีกเลี่ยงข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน มีที่ดินแบบฮาเซียนดาเกิดขึ้นใหม่ แต่มาในรูปแบบของการยึดถือโดยกลุ่มชนหรือในนามของบริษัท และได้กลายเป็นศูนย์กลางการผลิตในระบบเศรษฐกิจ ดำเนินการหาผลกำไรควบคู่ไปกับหน่วยงานผลิตอื่น ๆ ที่มีนายทุนต่างชาติเป็นเจ้าของหรือเป็นสาขาของหน่วยงานนั้น ๑ ในปี ค.ศ.1961 50 ปี หลังการปฏิวัติเม็กซิโก มีที่ดินเพียง 1% จากทั้ง

⁴¹ Keen and Wasserman, op.cit., p. 295.

⁴² Quirk, op. cit., p.108.

หมด 50% ของที่ดินที่ใช้เพาะปลูกได้ ถูกใช้ให้เป็นประโยชน์ ขณะเดียวกันชาวไร่ชาวนาขนาดเล็ก เมื่อไม่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล ขาดเงินทุน ขาดเครื่องมือเครื่องมือ ละทิ้งถิ่นฐานที่ทำกินเข้าไปรับจ้างใช้แรงงานตามไร่นาของพวกฮาดซาเคนดาโดส หรือไม่ก็อพยพไปหางานทำในโรงงานอุตสาหกรรมตามเมืองใหญ่ ๆ

อุตสาหกรรมของประเทศเจริญเติบโตขึ้นมาตามลำดับ แต่ส่วนใหญ่เป็นกิจการของนายทุนต่างชาติ เงินลงทุนเพิ่มขึ้นจาก 26 ล้านดอลลาร์สหรัฐในทศวรรษที่ 1940 เป็น 102 ล้านดอลลาร์สหรัฐในทศวรรษที่ 1950 เทคนิคการลงทุนของต่างชาติที่นำมาใช้ได้อย่างได้ผล คือการร่วมหุ้นกับนายทุนของชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการลงทุนของคนต่างชาติ ที่ว่าผู้ถือหุ้นใหญ่ต้องเป็นชาวเม็กซิกัน แต่ในระเบียบข้อบังคับของบริษัท มักเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่นายทุนต่างชาติมากกว่าของประเทศ เป็นต้นว่าต้องสั่งซื้อเครื่องจักรและวัตถุดิบ หรือต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจากเมืองเมืองแม่ ฯลฯ รายได้ส่วนใหญ่จึงตกเป็นของต่างชาติแทนการนำมาหมุนเวียนภายในชาติ

อดอล์ฟ โลเปซ มาติออส (ค.ศ.1958-1964)

ประธานาธิบดี อดอล์ฟ โลเปซ มาติออส ออกแถลงการณ์เมื่อขึ้นสู่ตำแหน่งได้ไม่นานว่า รัฐบาลของเขาเป็นรัฐบาล “ฝ่ายซ้ายที่ยึดมั่นกับรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ค.ศ.1917” แต่ตามข้อเท็จจริง นโยบายเศรษฐกิจและสังคมของเขาไม่แตกต่างจากนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาแล้วมากนัก เมื่อชาวไร่ชาวนาผู้ไร้ที่ดินทำกินก่อการจลาจลรุมข่มขู่ยึดทำลายที่ดินของพวกฮาดซาเคนดาโดส ในภูมิภาคต่าง ๆ ของเม็กซิโก โลเปซ มาติออส อดีตรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานในสมัยรูอิซ มาร์ติเนส เพื่อบรรเทาความรุนแรงจึงทำการปฏิรูปที่ดิน แต่ที่ดินเหล่านั้นส่วนใหญ่ไม่อาจเพาะปลูกได้ เมื่อสหภาพแรงงานรถไฟก่อการสไตรค์ เขาส่งกองทัพอากาศเข้าทำลายการประท้วง จับผู้นำเข้าคุก หรือเมื่อเดวิด อัลฟาโร ซิเกวโรส วิพากษ์วิจารณ์นโยบายของเขาก็ถูกตั้งข้อหาว่าเป็น “ภัยต่อสังคม” ถูกส่งเข้าคุกเป็นเวลา 4 ปี

งานที่นำยกย่องของโลเปซ มาติออส เห็นจะได้แก่การก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานด้านมนุษยวิทยาแห่งเม็กซิโก โครงสร้างประกอบด้วยหินอ่อนและกระจก ล้อมรอบด้วยสวนประดับด้วยน้ำพุอย่างสวยงาม สลักบทกวีของชาวพื้นเมืองเผ่าแอสเท็ค และคติเตือนใจจากบรรดาผู้นำคนสำคัญ พิพิธภัณฑสถานนี้เปิดให้ผู้คนเข้าชมเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1964

กัสตาโว ดีแอส ออร์ตาซ (ค.ศ.1964-1970)

กัสตาโว ดีแอส ออร์ตาซ นักกฎหมายจากรัฐบิวลา อดีตรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ในสมัยโลเปซ มาติออส ผู้ซึ่งนำ “ความสงบราบคาบ” มาให้แก่ประเทศด้วยการตั้งข้อหาศัตรูทาง

ประธานาธิบดีโลเปซ มาติออส ในงานพิธีต้อนรับที่ประธานาธิบดีจอห์นสันจัดให้ ณ เมือง
ลอส แองเจลิสเมื่อ ปี ค.ศ.1964

การเมืองของเขาว่าเป็น “ภัยต่อสังคม” หรือ “การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์”⁴³ ดิแอซ ออร์ตาซ ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากโลเปซ มาติออส ในปี ค.ศ.1964 ตลอดสมัยของเขาปัญหาที่หนักใจรัฐบาล ได้แก่ การนัดหยุดงานของกรรมกรที่มีเหตุมาจากภาวะเงินเฟ้อ การกำหนดค่าจ้างในอัตราที่คงที่ และกฎหมายแรงงานที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสหภาพแรงงาน มีการประท้วงของนักศึกษาต่อการปฏิบัติอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการบริหารงานแบบเผด็จการของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย การประท้วงของนักศึกษาขยายขอบข่ายไปถึงการเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การสังหารนักศึกษาโดยกองทหารรัฐบาลที่สำคัญเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ.1968 เมื่อกองทหารยิงปืนกลใส่กลุ่มนักศึกษาที่ชุมนุมประท้วงอย่างสันติ ณ พลาซ่าแห่ง “3 วัฒนธรรม” ในเม็กซิโก ซิตี้ เป็นผลให้มีนักศึกษาเป็นจำนวนร้อยบาดเจ็บและสูญเสียชีวิต

นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของดิแอซ ออร์ตาซ เหมือนกับรัฐบาลชุดที่แล้ว มุ่งรักษาผลประโยชน์ให้แก่นายทุนเจ้าของที่ดิน และการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของต่างชาติและของชาติ มาตรการนี้รวมทั้งการตั้งกำแพงภาษี การให้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินของรัฐ การกำหนดอัตราค่าจ้างที่ต่ำ และการกำหนดกฎหมายที่เป็นคุณแก่นายทุน ในสมัยนี้เม็กซิโกก็หันยืมเงินจากต่างชาติสูงเป็น 4 เท่าของที่เคยกู้ในสมัยรูอิซ คอร์ตีเนส ในปี ค.ศ.1970 รัฐบาลต้องจ่ายเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยคืนเป็นเงินถึง 30% ของเงินรายได้จากสินค้าออกทั้งหมด การพึ่งพาเศรษฐกิจของต่างชาติทำให้เม็กซิโกสูญเสียอำนาจอธิปไตยบางส่วนไป

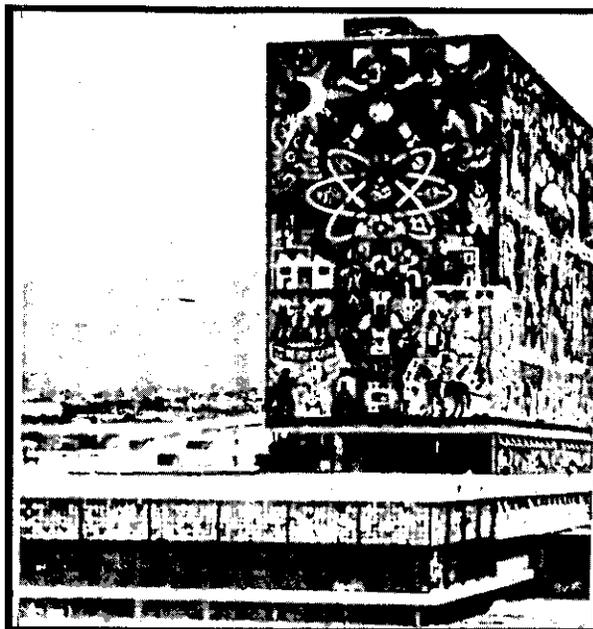
อย่างไรก็ดี ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ดิแอซ ออร์ตาซ มีความเป็นตัวของตัวเอง แม้จะได้รับการชี้นำจากสหรัฐอเมริกา แต่เม็กซิโกก็มีสัมพันธภาพการทูตกับคิวบา และแสดงความไม่พอใจในกรณีสหรัฐอเมริกาแทรกแซงกิจการภายในคิวบาในกรณีให้การสนับสนุนกองกำลังชาวคิวบาพลัดถิ่นยกพลขึ้นบกในเหตุการณ์อ่าวหมูเมื่อปี ค.ศ.1961 และในกรณีที่ประธานาธิบดีลินคอล์น บี จอห์นสัน แทรกแซงสาธารณรัฐ โดมินิกัน ความเป็นอิสระทางการทูตแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่เกลียดชังต่อลัทธิจักรวรรดินิยม และความพยายามที่จะแยกตัวออกจากวอชิงตันของชนชั้นปกครองในเม็กซิโก

ลูอิส เอเชอเวอร์เรย์ (ค.ศ.1970-1976)

เม็กซิโกในปี ค.ศ.1970 ขณะที่ประธานาธิบดีคนใหม่ ลูอิส เอเชอเวอร์เรย์ จะเข้ารับตำแหน่ง สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เลวร้ายกว่าที่เคยเป็น ในท้องถิ่นชนบทมี

---

⁴³ Ibid., p.115.

หอสมุดของมหาวิทยาลัยเม็กซิโก ประดับด้วยอิฐโมเสค

การจลาจลวุ่นวายเกิดขึ้นโดยทั่วไป เจ้าของที่ดินด้วยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจของรัฐ พร้อมกองทหารของสหพันธรัฐ พร้อมอาวุธที่ทันสมัยจากฝรั่งเศส⁴⁴ ต่อสู้กับชาวไร่ชาวนาที่บุกรุกทำลายป่าเพื่อทำมาหากิน กรรมกรก่อการสไตรค์ประท้วงนโยบายของรัฐบาลที่ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ และขับไล่ผู้นำสหภาพแรงงานที่เป็นฝ่ายรัฐบาล และเรียกร้องผู้นำคนใหม่ตามวิถีทางของประชาธิปไตยและที่เป็นอิสระจากรัฐบาล

เมื่อขึ้นสู่อำนาจ เอเชอเวอร์เรีย ผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยการลงนามในคำสั่งอภัยโทษนักศึกษาที่ถูกจับจากการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ในปี ค.ศ.1968 ให้คำมั่นสัญญาจะทำการต่อสู้ลัทธิจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ กวาดล้างการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงการรัฐบาล และจะหาทางให้ประชาชนมีภาวะความเป็นอยู่ที่ดีกว่า คำมั่นสัญญาของเอเชอเวอร์เรียที่จะทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมใหม่ ทำให้เกิดการร่วมมือเป็นอย่างดีของคนภายในประเทศ ผู้ที่เคยผิดหวังกับนโยบายของรัฐบาลก่อนขอกลับเข้าปฏิบัติงานตามเดิม นักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามให้การสนับสนุน ภาพแห่งความร่วมมือนี้นับเป็นครั้งแรกของเม็กซิโกตั้งแต่สมัยของปอร์ฟีริโอ ดิเอส เป็นต้นมา

ทางด้านนโยบายต่างประเทศ เอเชอเวอร์เรีย ดำเนินนโยบายอย่างเสรีและค่อนข้างจะขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา ด้วยการให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติแก่ประธานาธิบดีนิกสันมาร์กซ์ของชิลี คือ ซัลวาดอร์ อาเยนเด และเปิดประตูรับผู้ลี้ภัยทางการเมืองชาวชิลีผู้หนีจากรัฐบาลเผด็จการชาวซึ่งแย่งอำนาจจากอาเยนเด ในขณะที่เดียวกันก็เร่งรัดให้คิวบาเข้ามามีส่วนในกิจกรรมขององค์การนารัฐอเมริกัน

ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เอเชอเวอร์เรียนำนโยบายและวิธีของรัฐบาลเดิมกลับมาใช้ ด้วยการห้าม กดดันและปราบปรามชุมนุมประท้วงของสหภาพแรงงาน ให้การสนับสนุนผู้นำแรงงานที่เป็นคนของรัฐบาล ต่อคำมั่นสัญญาที่จะสร้างความกินดีอยู่ดี เอเชอเวอร์เรียปฏิเสธที่จะเรียกเก็บภาษีจากบริษัทการค้าใหญ่ ๆ ด้วยเหตุผลว่าจะเป็นการทำลายภาวะการลงทุนและเศรษฐกิจของประเทศ และถึงแม้ว่าเอเชอเวอร์เรียจะโจมตีการแผ่ขยายตัวของลัทธิจักรวรรดินิยมสมัยใหม่และบริษัทลงทุนต่างชาติ แต่ในขณะเดียวกัน รัฐบาลดำเนินนโยบายทุกด้านเพื่อส่งเสริมชักชวนให้บริษัทต่างชาติมาลงทุน แต่การลงทุนที่มากเท่าไรก็หมายถึงความเป็นหนี้มากขึ้นของเม็กซิโกในเดือนกันยายน ค.ศ.1976 ความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เม็กซิโกจำต้องลดค่าของเงินเปโซลงอีก 60% นำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อและความหายนะของชาวเม็กซิกันขึ้นไปอีก

⁴⁴ Ibid., p.123.

เอเชอเวอร์เรียไม่ได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้แก่วอเอ็ดิตารีโอที่ว่า จะจัดหาที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ แม้รัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือบ้างแต่ก็ไม่เพียงพอ ปัญหาของชาวไร่ชาวนาผู้ไร้ที่ดินทำกิน ผู้มีที่ดินแต่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ คนว่างงานแต่ผู้ที่นำส่งสารมากที่สุดของสังคมลงไม่มีใครกินไปกว่าชาวพื้นเมืองซึ่งมีอยู่ประมาณ 7-12 ล้านคน บุคคลเหล่านี้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่ และถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากทั้งชาวมิซซาและลูกผสมผู้เป็นเจ้าของที่ดิน พ่อค้า และเจ้าหน้าที่ของรัฐ สภาพเช่นนี้เป็นปัญหาที่ติดพันต่อเนื่องที่รัฐบาลต่อ ๆ ไปจะต้องคิดแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ ของเม็กซิโกในทศวรรษที่ 1970 และ 1980 ถ้าจะคิดแก้ไขโดยอาศัยกลไกทางการเมืองผ่านพรรค PRI คงไม่เป็นผล ภายในพรรค PRI ซึ่งเป็นพรรคของรัฐบาลตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางด้านการเงินของบรรดานักธุรกิจการเงินและนักอุตสาหกรรมชั้นนำของประเทศ ที่ใช้เงินซื้อความจงรักภักดีจากบรรดานักการเมือง นักการเมือง และนักปฏิวัติ รวมทั้งมวลชนชาวเม็กซิกัน ด้วยการจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ เป็นเครื่องล่อใจ เช่น การรักษาพยาบาล โรงเรียน บ้านพัก และกิจการสาธารณูปโภคอื่น ๆ แบบ “ให้เปล่า” กิจกรรมที่นักปกครองมองว่าเป็น “สัญลักษณ์ของการปฏิวัติ” จริงอยู่นโยบายแบบ “ให้เปล่า” แม้จะไม่สามารถแก้ความยากจน สร้างความเป็นอยู่ที่ดีกว่า แต่ก็ได้สร้างจิตสำนึกอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

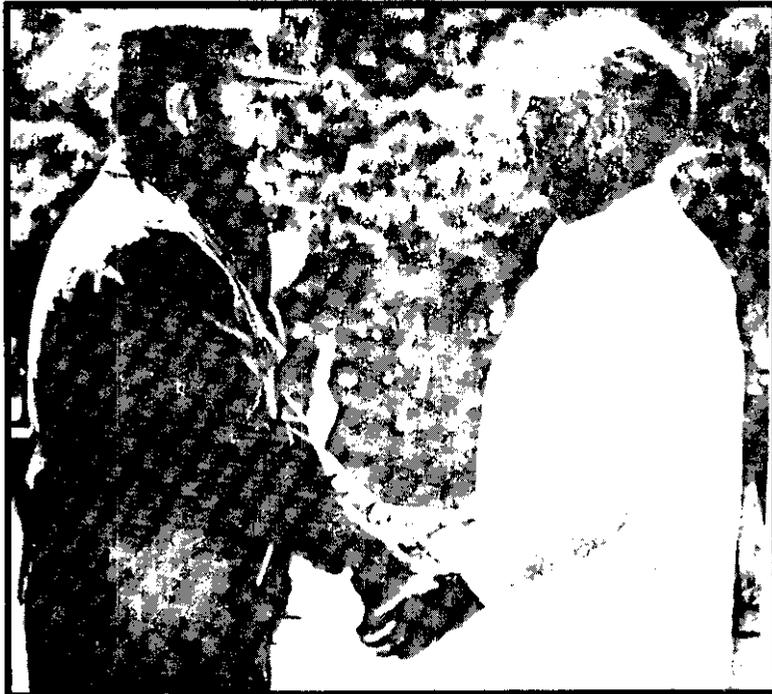
โฮเซ โลเปซ ปอร์ติโญ (ค.ศ.1976-1982)

ในการเลือกตั้งปี ค.ศ.1976 โฮเซ โลเปซ ปอร์ติโญ ผู้สมัครของพรรค PRI ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีต่อจากเอเชอเวอร์เรีย โลเปซ ปอร์ติโญ ผู้มีความคิดแบบอนุรักษนิยมและมีท่าทีว่าจะรักษาระบบนิยมที่ประพฤติปฏิบัติกันมาแต่ช้านาน หลังจากเข้ารับตำแหน่งได้ไม่นานก็ได้ประกาศนโยบายของเขาว่า “จะไม่มีปฏิรูปที่ดินทำกิน และจะไม่ขัดขวางการครอบครองที่ดินของนายทุนเจ้าของที่ดินแม้จะมีจำนวนเกินที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม”⁴⁵

ขณะเดียวกัน โลเปซ ปอร์ติโญ ดำเนินมาตรการทางการเมืองปกป้องข้อโจมตีว่าเป็น “เผด็จการ” ของรัฐบาล ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1977 ออกกฎหมายยกเลิกข้อบังคับให้พรรคการเมืองต้องจดทะเบียน และกำหนดอำนาจหน้าที่ของฝ่ายค้านในรัฐสภา แต่ไม่มีมติของกฎหมายกล่าวถึงและเป็นผลเสียหายต่อกลไกทางการเมืองที่พรรครัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียง ก็เป็นที่แน่นอนว่าพรรค PRI จะต้องเป็นพรรคที่คุมเสียงข้างมากในรัฐสภา และไม่มีอำนาจใดมาทำลายได้อย่างน้อยในระยะเวลาหนึ่ง

---

⁴⁵ Keen and Wasserman, op.cit., p. 298. หนังสือพิมพ์เม็กซิกันฉบับหนึ่งโจมตีนโยบายของโลเปซ ปอร์ติโญ ว่า “ปกป้องเฉพาะชาวไร่ชาวนาที่สามใส่เสื้อนอก ผูกเนคไทมากกว่าชาวไร่ชาวนาที่สวมรองเท้าสาน”

ฟิเดล คาสโตร กับ โฮเซ โลเปซ ปอร์ติโญ

มิเกล เดอ ลา มาดริด (ค.ศ.1982-ปัจจุบัน)

เม็กซิโกในสมัยประธานาธิบดีมิเกล เดอ ลา มาดริด ผู้ได้รับเลือกตั้งมาจากค้ำมั่นสัญญาว่าจะ “ฟื้นฟูศีลธรรมจรรยา” ของสังคมเสียใหม่ ปัญหาใหญ่ได้แก่การฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงราชการที่หมักหมมมาตั้งแต่สมัยโลเปซ ปอร์ติโย เดอ เด ลา มาดริด ลงมือกวาดล้างขบวนการฉ้อราษฎร์บังหลวงนับตั้งแต่เข้ารับมอบอำนาจ ผู้ที่ถูกจับมีทั้งอดีตนายกเทศมนตรีเมืองเม็กซิโกซิตี อธิบดีกรมตำรวจ แต่คดีที่สำคัญได้แก่การจับกุมนายจอร์เก ดิเอซ เซอร์ราโน ประธานกรรมการองค์การปิโตรเลียมแห่งชาติ (PEMEX) อดีตรัฐมนตรีว่าการเมือง และวุฒิสมาชิกในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1983 ที่อาศัยอำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ เฉพาะแค่การซื้อเรือบรรทุกน้ำมัน 2 ลำ เป็นเงินถึง 34 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การตัดสินใจจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยเฉพาะนาย ดิเอซ เซอร์ราโน ได้รับการกล่าวขวัญจากชาวเม็กซิกันว่า “เต็มไปด้วยภูมิปัญญาและสร้างความเชื่อมั่นในรัฐบาลให้แก่ประชาชน”⁴⁶ แต่ปัญหาของ เดอ ลา มาดริด ไม่ได้มีอยู่เพียงการกำจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวงเท่านั้น วิกฤติการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ ภาวะเงินเฟ้อและการเป็นหนี้เงินกู้ต่าง ชาติรวมกันเป็นเงินถึง 83,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ฝ่ายซ้ายและสหภาพแรงงานต่างก็เรียกร้องให้รัฐบาล ชัดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ เจ้าของกิจการธนาคารก็ไม่พอใจกับการที่รัฐบาลยึด กิจการธนาคารไปเป็นของรัฐ (เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ.1982) แม้รัฐบาลจะวางมาตรการจ่ายค่าทดแทนไว้ให้เรียบร้อยก็ตาม

ในด้านการต่างประเทศ เดอ ลา มาดริด ดำเนินนโยบายเป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกา เม็กซิโกให้การสนับสนุนรัฐบาลฝ่ายซ้ายนิการากัว⁴⁷ และไม่เห็นด้วยกับการซ้อมรบครั้งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาไปในเชิงแสดงแสนยานุภาพปิดล้อมนิการากัวทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร⁴⁸ กลุ่มแคนตาโดรา อันได้แก่ เม็กซิโก ปานามา โคลัมเบีย และ เวเนซุเอลา นอกจากจะเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาและนิการากัวซึ่งมีควาบาดูหลังแก้ปัญหาอย่างสันติ ยังเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาทอนค่ายทหารและที่ปรึกษาทางทหารออกจากอเมริกากลางด้วย⁴⁹

ปัญหาอีกด้านได้แก่ ปัญหาผู้อพยพซึ่งส่วนใหญ่มาจากกัวเตมาลา ปัจจุบันเม็กซิโกรับภาระหนักในการเลี้ยงดูผู้อพยพที่หนีการปฏิวัติการสังหารหมู่ของกองทัพรัฐบาลกัวเตมาลา สาเหตุมาจากการขัดแย้งทางการเมือง มีทั้งผู้ที่เป็นฝ่ายซ้ายและฝ่ายรัฐบาลประมาณ 35,000 คน⁵⁰ อาศัยอยู่ในค่ายลี้ภัยตามชายแดนที่ติดกับกัวเตมาลา เม็กซิโก ได้รับเงินช่วยเหลือจากสหประชาชาติเป็น

⁴⁶ สยามรัฐ, 16 กรกฎาคม 2526

⁴⁷ มติชน, 16 สิงหาคม 2526

⁴⁸ “นิการากัว : นโยบายเรือปืน” สยามรัฐ ัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 30 ฉบับที่ 8 (14 สิงหาคม 2526) 14-16.

⁴⁹ “นิการากัว : เป้าหมายแรก” สยามรัฐ ัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 30 ฉบับที่ 6 (31 กรกฎาคม 2526) 16-17.

⁵⁰ มติชน, 29 พฤษภาคม 2526.

เงิน 6 ล้านเหรียญสหรัฐ แต่ก็ยังไม่เพียงพอแก่การดำรงชีวิตของคนจำนวนเกือบ 5 หมื่นคน แม้ว่าทุกคนจะให้คำมั่นสัญญาว่า “จะเดินทางกลับเมื่อภาวะของสงครามสิ้นสุดลง” เมื่อรวมกับ ภาวะทางเศรษฐกิจที่ใกล้จะล้มละลายของประเทศก็เป็นภาระหน้าที่ที่ค่อนข้างหนักสำหรับผู้ดำรง ตำแหน่งประธานาธิบดีเม็กซิโก เช่น เดอ ลา มาดริด และคนต่อ ๆ ไป จะคิดหาทางแก้ไข ทั้งนี้เพื่อ เกียรติภูมิของพรรค ของประเทศชาติ และเพื่อการเข้าสู่การดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของเขาวาระที่ 2 ที่จะมีขึ้นในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า (ค.ศ.1988) ถ้าไม่มีการปฏิวัติเสียก่อน